

Wykaz zastosowanych skrótów

APB – Archiwum Państwowe w Białymstoku
CODGiK – Centralny Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej
FP IAE PAN – Fundacja Przyjaciół Instytutu Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk
GDGAM – Państwowe Muzeum Historyczno-Archeologiczne w Grodnie
GUGiK – Główny Urząd Geodezji i Kartografii
IAE PAN – Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk
IA UW – Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego
KUL – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
MAES – Muzeum Archeologiczno-Etnograficzne w Surazhu
MPB – Muzeum Podlaskie w Białymstoku
PAN – Polska Akademia Nauk
PAU – Polska Akademia Umiejętności
PMA – Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie
PTPN – Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk
PWN – Państwowe Wydawnictwo Naukowe
SNAP – Stowarzyszenie Naukowe Archeologów Polskich
UAM – Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu
UMCS – Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
UMK – Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu
UW – Uniwersytet Warszawski
WUOZ Białystok – Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Białymstoku

Bibliografia

Źródła niepublikowane

ADS [Archiwum Diecezjalne w Siedlcach], sygn. D 1.
AGAD [Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie], Archiwum Skarbu Koronnego, Oddział XLVI, sygn. 187.
AGAD [Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie], Dokumenty pergaminowe, sygn. 759, 867, 1137, 6352, 8429.
AGAD [Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie], Kopicjana, p. 10, 32.
AGAD [Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie], Metryka Koronna, sygn. 3.
AGAD [Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie], Nabytki oddziału I, nr 30.
ANK [Archiwum Narodowe w Krakowie], Zbiór Rusieckich, nr 182.
ANK [Archiwum Narodowe w Krakowie], Zbiór Zygmunta Glogera, sygn. 55.

- APG [Archiwum Państwowe w Gdańsku], Akta starego miasta Gdańska, sygn. D8; 43/1a.
- BCz [Biblioteka Czartoryskich], Teki Naruszewicza, nr 8.
- Biblioteka Kórnicka, rękopis 203, k. 178-178v.
- BN [Biblioteka Narodowa], rękopis III.9133, 12; III, 1–130.
- BUWi [Biblioteka Uniwersytetu Wileńskiego], Dział rękopisów, f. 4 – A4904.
- CPAHU Kijów [Centralne Państwowe Archiwum Historyczne Ukrainy w Kijowie] Kijów, f. 966, op. 1, d. 108, 219.
- GSPK [Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz, Berlin-Dahlem], XX Hauptabteilung, Ordensbriefarchiv, nr 905.
- GSPK [Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz, Berlin-Dahlem], XX Hauptabteilung, Ordensfolianten, nr 1a.
- GSPK [Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz, Berlin-Dahlem], XX Hauptabteilung, Pergamenturkunden, Schieblade 52, nr 3.
- MNK [Muzeum Narodowe w Krakowie], Zbiór dokumentów pergaminowych, nr 22; nr 533/20.
- NHAB [Narodowe Historyczne Archiwum Białorusi w Mińsku], f. 1708, op. 1, d. 20, 23; f. 1744, op. 1, d. 13.
- Ankieta. 1892. *Ankieta dlâ sostavleniâ arheologičeskoj Karty Severno-Zapandovo Kraâ 1892 g.* Vilnius Universiteto Biblioteka, Rankrasciu Skyrius, F35–549.
- Chomicki K. 1966. *List do dyrekcji Muzeum Archeologicznego, dr. J. Głosik w Warszawie z dnia 12 października 1966 r.* Pracownia Dokumentacji Naukowej PMA,teczka Suraż.
- Frankowski J. 1938. *List do R. Jakimowicza z 16 kwietnia 1938 r.* Pracownia Dokumentacji Naukowej PMA,teczka Suraż.
- Jodkowski J. 1933. *List do A. Stafińskiego z dnia 18 sierpnia 1933 r.* GDGAM, Dział starodruków i rzadkich książek, inw. 22088.
- Jodkowski J. 1934. *List do A. Stafińskiego z dnia 13 kwietnia 1934 r.* GDGAM, Dział starodruków i rzadkich książek, inw. 22088.
- Jodkowski J. 1936a. *List do A. Stafińskiego z dnia 2 września 1936 r.* GDGAM, Dział starodruków i rzadkich książek, inw. 22088.
- Jodkowski J. 1936b. *List do nieokreślonej osoby z dnia 11 lipca 1936 r.* GDGAM, Dział starodruków i rzadkich książek, inw. 22088.
- Kazimirowski E. 1937. *List do Pana Konserwatora Zabytków na woj. białostockie z dnia 7 stycznia 1937 r.* APB, dokumenty Urzędu Wojewódzkiego Białostockiego 1920–1939, I, sygn. 163.
- Kieszkowski W. 1937. *List do białostockiego oddziału PTTK z dnia 28 stycznia 1937 r.* APB, dokumenty Urzędu Wojewódzkiego Białostockiego 1920–1939, I, sygn. 163.
- Litwińczuk W. 1952. *List do Państwowego Muzeum w Warszawie z dnia 01.01.1952 r.* Pracownia Dokumentacji Naukowej PMA,teczka Suraż.
- Małecki S. 1930. *List do Starostwa Powiatowego w Białymstoku z dnia 04.06.1930 r.* APB, dokumenty Urzędu Wojewódzkiego w Białostockiego 1920–1936, I, sygn. 214.
- Stafiński A. 1933a. *List do J. Jodkowskiego z dnia 30 czerwca 1933 r.* GDGAM, Dział starodruków i rzadkich książek, inw. 22088.

- Stafiński A. 1933b. *List do J. Jodkowskiego z dnia 1 października 1933 r.* GDGAM, Dział starodruków i rzadkich książek, inw. 22088.
- Stafiński A. 1936a. *List do J. Jodkowskiego z dnia 8 lipca 1936 r.* GDGAM, Dział starodruków i rzadkich książek, inw. 22088.
- Stafiński A. 1936b. *List do J. Jodkowskiego z dnia 23 lipca 1936 r.* GDGAM, Dział starodruków i rzadkich książek, inw. 22088.
- Stafiński A. 1936c. *List do J. Jodkowskiego z dnia 3 sierpnia 1936 r.* GDGAM, Dział starodruków i rzadkich książek, inw. 22088.
- Stafiński A. 1936d. *List do J. Jodkowskiego z dnia 7 sierpnia 1936 r.* GDGAM, Dział starodruków i rzadkich książek, inw. 22088.
- Stafiński A. 1936e. *List do J. Jodkowskiego z dnia 20 sierpnia 1936 r.* GDGAM, Dział starodruków i rzadkich książek, inw. 22088.
- Stafiński A. 1936f. *List do J. Jodkowskiego z dnia 30 sierpnia 1936 r.* GDGAM, Dział starodruków i rzadkich książek, inw. 22088.
- Stafiński A. 1936g. *List do J. Jodkowskiego z dnia 1 września 1936 r.* GDGAM, Dział starodruków i rzadkich książek, inw. 22088.
- Stafiński A. 1936h. *List do J. Jodkowskiego z dnia 4 września 1936 r.* GDGAM, Dział starodruków i rzadkich książek, inw. 22088.
- Stafiński A. 1936i. *List do Konserwatora Zabytków i Sztuki na Okręg Warszawsko-Białostocki z dnia 8 grudnia 1936 r.* APB, dokumenty Urzędu Wojewódzkiego Białostockiego 1920–1939, I, sygn. 163.
- Stafiński A. 1937a. *List do Konserwatora Zabytków i Sztuki na Okręg Warszawsko-Białostocki z dnia 16 czerwca 1937 r.* APB, dokumenty Urzędu Wojewódzkiego Białostockiego 1920–1939, I, sygn. 163.
- Stafiński A. 1938. *List do R. Jakimowicza z dnia 23 maja 1938 r.* Pracownia Dokumentacji Naukowej PMA,teczka Suraż.

Źródła publikowane

- Akty i dokumenty. 2004. *Akty i dokumenty Galicko-Volynskiego kniâžestva 13 – pervoj poloviny 14 vv.* O. Kupčinskij (wyd.), Lwów: Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego im. Szewczenki.
- Akta unii. 1932. *Akta unii Polski z Litwą 1385–1791.* S. Kutrzeba, W. Semkowicz (wyd.), Kraków: PAU.
- Akty izdavaemye. 1888. *Akty izdavaemye Vilenskoû Arheografičeskoû Kommissieû. Tom 14. Inventari iměnj XVI-go stolětiâ.* A. F. Golovac'kij (red.). Vilna: Tipografiâ A. G. Syrkina.
- Annalista. 1866. *Annalista Thorunensis.* W: *Scriptores Rerum Prussicarum* III. T. Hirsch, M. Töppen, E. Strehlke (wyd.), Lipsk: Verlag von S. Hirzel, 57–316.
- Codex diplomaticus Prussicus. 1848. *Codex diplomaticus Prussicus* III. J. Voigt (oprac.), Królewiec: Gebrüdern Borntträger.
- Długosz J. 1985. *Annales seu cronicae incliti Regni Poloniae X (1370–1405).* Warszawa: PWN.
- Dokumenty strony. 2004. *Dokumenty strony polsko-litewskiej pokoju mełneńskiego z 1422 roku.* P. Nowak, P. Pokora (wyd.), Poznań: Wydawnictwo Poznańskie.
- Iura Masoviae. 1972. *Iura Masoviae terrestria (1228–1471)* I. J. Sawicki (oprac.), Warszawa: PWN.
- Jan z Czarnkowa. 1872. *J. Szlachtowski (oprac.), Joannis de Czarnkow chronicon Polonorum 1333–1384.* W: *Monumenta Poloniae Historica (Pomniki Dziejowe Polski) 2.* Lwów: nakładem własnym, 601–756.

- Kętrzyński W. 1888. I. Castellaniae ecclesiae Plociensis. II. Telonea episcopi Plociensis. III. Villae capituli Plociensis. W: *Monumenta Poloniae Historica (Pomniki dziejowe Polski)* 5, Lwów: Akademia Umiejętności w Krakowie, 419–443.
- Kodeks dyplomatyczny Księstwa Mazowieckiego. 1863. *Kodeks dyplomatyczny Księstwa Mazowieckiego, obejmujący bulle papieżów, przywileje królów polskich i książąt mazowieckich, tudzież nadania tak korporacyj jako i osób prywatnych*. J. T. Lubomirski (wyd.), Warszawa: Drukarnia Gazety Polskiej.
- Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski. 1881. *Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski* 4 (Suplement). I. Zakrzewski (wyd.), Poznań: Towarzystwo Przyjaciół Nauk Poznańskiego, Biblioteka Kórnicka.
- Kronika halicko-wołyńska. 2017. *Kronika halicko-wołyńska. Kronika Romanowiczów*. D. Dąbrowski, A. Jusupović (wyd.), Kraków, Warszawa: Wydawnictwo Avalon, Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla PAN.
- Kronika Wielkopolska 1970. *Kronika Wielkopolska*. B. Kürbis (wyd.). W: *Monumenta Poloniae Historica (Pomniki Dziejowe Polski)*. Series nova 8. Warszawa: PWN.
- Lietuvos Metryka. 1995. *Lietuvos Metryka, knyga nr 8, užrašymų knyga 8 (1499–1514)*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Lietuvos Metrika. 1998. *Lietuvos Metrika, knyga nr 25, užrašymų knyga 25 (1387–1546)*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Lietuvos Metrika. 1999. *Lietuvos Metrika, knyga nr 530, viešuju reikalų knyga 8 (1566–1572)*. Vilnius: Žara.
- Mistrz Wincenty. 1994. Mistrza Wincentego zwanego Kadłubkiem Kronika Polska. M. Plezia (wyd.). W: *Monumenta Poloniae Historica (Pomniki Dziejowe Polski)*. Series nova 11. Kraków: PAU, Wydawnictwo i Drukarnia „Secesja”.
- Mors et Miracula. 1884. *Mors et Miracula beati Veneri, episcopi Plocensis*. Auctore Iohanne, decano Plocensi. W. Kętrzyński (oprac.). W: *Monumenta Poloniae Historica (Pomniki dziejowe Polski)* 4. Lwów: Akademia Umiejętności w Krakowie, 748–754.
- Nowy Kodeks Dyplomatyczny Mazowsza. 1989. *Nowy Kodeks Dyplomatyczny Mazowsza* II. S. Kuraś, I. Sułkowska-Kurasiowa (oprac.), K. Pacuski, H. Wajs (współudz.), Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN.
- Piscovaâ kniga. 1882. *Piscovaâ kniga Grodnenskoj ekonomii s pribavleniâmi, izdanaâ Vilenskoû Kommissieû dlâ Razbora Drevnih Aktov* 2. Vil'na: Tipografiâ A. G. Syrkina.
- Polnoe sobranie russkih letopisej. 1964. *Polnoe sobranie russkih letopisej*. II. *Ipat'evskaâ letopis*. M. N. Tihomirov (oprac.), Moskva: Akademiâ Nauk SSSR, Institut Istorii, Izdatel'stvo Vostočnoj Literatury.
- Posilge J. von. 1866. Posilge Johannes von, *Chronik des Landes Preussen*. W: *Scriptores Rerum Prussicarum* III. T. Hirsch, M. Töppen, E. Strehle (wyd.), Lipsk: Verlag von S. Hirzel, 79–388.
- Powieść minionych lat. 1968. *Powieść minionych lat*. F. Sielicki (przekł. i oprac.), Wrocław, Warszawa, Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Skarbiec. 1860. *Skarbiec dyplomatów papieżkich, cesarskich, krolewskich, książęcych, uchwał narodowych, postanowień różnych władz i urzędów posługujących do krytycznego wyjaśnienia dziejów Litwy, Rusi Litewskiej i ościennych im krajów*. I. I. Daniłowicz (oprac.), Wilno: w drukarni A. H. Kirkora i sp.
- Wigand. 2017. Wigand von Marburg, *Cronica nova Prutenica*. S. Zonenberg, K. Kwiatkowski (oprac.). Toruń: Towarzystwo Naukowe Toruńskie.

Vitoldiana. 1986. *Vitoldiana. Codex privilegiorum Vitoldi Magni Ducis Lithuaniae 1386–1430*. J. Ochmański (wyd.), Warszawa, Poznań: PWN.

Volumina Legum. 1859. *Volumina Legum II*. Petersburg: nakładem i drukiem Józafata Ohryzki.

Zbiór ogólny przywilejów. 1919. *Zbiór ogólny przywilejów i spominków Mazowieckich*. J. K. Kochanowski (wyd.), Warszawa: Towarzystwo Naukowe Warszawskie, druk. Wł. Łazarskiego.

Źródła kartograficzne

Bielsk. 1914. *Karte des westlichen Russlands, M30 – Bielsk*, skala 1:100 000. Kartographische Abteilung d. Königl. Preuss. Landes-Aufnahme [b.m.w.].

Łapy. 1985. *Łapy. Mapa topograficzna 245.34*, skala 1:25 000. Zarząd Topograficzny Sztabu Generalnego [b.m.w.].

Miasto Suraż. 1920–1921. *Miasto Suraż, powiat Białystok, województwo Białystok, zdjęto podług stanu z roku 1920–21*, skala 1:1000. Plan geodezyjny w Zakładzie Architektury Polskiej Politechniki Warszawskiej, inw. UII.153.

Suraż. 1993. *Suraż. Mapa topograficzna N-34-118-B-b-4*, skala 1:10 000. Główny Geodeta Kraju [b.m.w.].

Opracowania

Adamczyk J. 2004. *Płacidła w Europie środkowej i wschodniej w średniowieczu*. Warszawa: Wydawnictwo Neriton, Instytut Historii PAN.

Alexandrowicz S. 1986. Działania wojenne w XI–XIII wiekach. W: Z. Koszyła (red.), *Z dziejów wojaskowych ziem północno-wschodnich Polski 1*. Białystok: Muzeum Wojska w Białymstoku, Ośrodek Badań Historii Wojskowej, Krajowa Agencja Wydawnicza, 13–45.

Andrzejewska A. 2006. Grodzisko w Krzeczkwie, pow. Mońki w świetle badań archeologicznych. W: H. Karwowska, A. Andrzejewski (red.), *Stan badań archeologicznych na pograniczu polsko-białoruskim od wczesnego średniowiecza po czasy nowożytny*. Białystok: MPB, GDGAM, Instytut Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego, Grodzieński Państwowy Uniwersytet im. Janki Kupały, 103–112.

Andrzejewska A. 2008. Góra zamkowa w Mielniku w świetle ostatnich badań terenowych. *Podlaskie Zeszyty Archeologiczne* 4, 223–245.

Andrzejewska A., Stankiewicz U. 2009. Wczesnośredniowieczne grodzisko w Trzciance, gm. Janów, pow. Sokółka. *Podlaskie Zeszyty Archeologiczne* 5, 137–152.

Andrzejewski A., Sikora J. 2009. Drohiczyn średniowieczny i nowożytny w świetle badań z roku 2006. *Podlaskie Zeszyty Archeologiczne* 5, 153–195.

Andrzejewski J. 1999. Hryniewicze Wielkie – cmentarzysko z pogranicza dwóch światów. W: J. Andrzejewski (red.), *Comhlan. Studia z archeologii okresu przedrzymskiego i rzymskiego w Europie Środkowej dedykowane Teresie Dąbrowskiej w 65. rocznicę urodzin*. Warszawa: Fundacja Przyjaciół IA UW, 17–59.

Antoniewicz J. 1952. Grodzisko we wsi Wnory-Wypychy, pow. Wysokie Mazowieckie. *Sprawozdania Państwowego Muzeum Archeologicznego* 4 (3–4), 171–172.

Antoniewicz W. 1936/1937. Z dziedziny archeologii ziem Polski (szkice, przyczynki, notatki). *Światowit* 17, 341–422.

- Auch M., Trzeciecki M. 2011. Relikty umocnień obronnych odkrytych w 2010 roku na stanowisku 1 w Radomiu. W: A. Buko, D. Główka, M. Trzeciecki (red.), *Radom: Korzenie miasta i regionu. Radomski zespół osadniczy w dolinie rzeki Mlecznej. Wyniki badań interdyscyplinarnych 2*. Warszawa: IAE PAN, 35–69.
- Auch M., Trzeciecki M. 2015. Ceramika późnośredniowieczna i wczesnonowożytna. W: M. Bis, W. Bis (red.), *Tykocin — zamek nad Narwią (XV–XVIII w.). Badania archeologiczne w latach 1961–1963 i 1999–2007*. Vetera et nova. Opracowanie źródeł archeologicznych z zasobów IAE PAN nowymi metodami badawczymi 4. Warszawa: IAE PAN, 179–236.
- Avenarius N. P. 1890. Drogičin' nadbużskij i ego drevnosti. W: *Drevnosti Sěvero-Zapadnago kraâ. Materialy po archeologii Rossii I* (4). St. Petersburg: Tipografiâ Imperatorskoj Akademii Nauk, 1–42.
- Bacher A. 1967. *Vergleichend morphologische Untersuchungen an Einzelknochen des postcranialen Skeletts in Mitteleuropa vorkommender Schwäne und Gänse. Inaugural-Dissertation der Tierärztlichen Fakultät der Ludwig-Maximilians-Universität*. München: Institut für Palaeoanatomie, Domestikationsforschung und Geschichte der Tiermedizin der Universität München.
- Baliński M., Lipiński T. 1845. *Starożytna Polska pod względem historycznym, jeograficznym i statystycznym opisana 2* (2). Warszawa: S. Orgelbrand.
- Baranowski B. 1966. *Podstawowa siła pociągowa dawnego rolnictwa w Polsce*. Wrocław, Warszawa, Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Bartnicki M. 2004. Polityka księcia Daniela Romanowicza wobec Litwy i Jaćwieży w latach 1254–1264. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio F – Historia* 59, 7–25.
- Bernat W. 1954. Grodzisko w miejscowości Dmochy-Rodzonki, pow. Wysokie Mazowieckie. *Wiadomości Archeologiczne* 20 (3), 304–305.
- Białyński G. 1999. *Studia z dziejów plemion pruskich i jaćwieskich*. Rozprawy i materiały Ośrodka Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie 179. Olsztyn: Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie.
- Białyński G. 2003. Wizna na pograniczu polsko-pruskim w czasach księcia Bolesława Kędzierzawego. W: K. Grażawski (red.), *Pogranicze polsko-pruskie i krzyżackie. Materiały z konferencji naukowej Górzno, 1–2 czerwca 2002 r.* Włocławek, Brodnica: Włocławskie Towarzystwo Naukowe, Muzeum w Brodnicy, Wydawnictwo Lega, 255–275.
- Bieniak J. 1963. *Państwo Mieclawa. Studium analityczne*. Wyd. 1. Warszawa: PWN.
- Bieniak J. 2000. Wygaśnięcie książąt halicko-włodzimierskich. W: H. Manikowska, A. Bartoszewicz, W. Falkowski (red.), *Aetas media, aetas moderna. Studia ofiarowane profesorowi Henrykowi Samsonowiczowi w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*. Warszawa: Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego, 387–392.
- Bieniek A. 2003. Trawy o małych ziarniakach z wczesnoneolitycznych stanowisk archeologicznych na Kujawach. W: E. Zastawniak (red.), *Paleobotnika na przełomie wieków. Botanical Guidebooks* 26. Kraków: Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, 249–266.
- Bieńkowska A., Dzik M., Piasecka K. 2013. *Średniowieczne cmentarzysko w Czarnej Wielkiej, stan. 1, woj. podlaskie (badania 1951–1978) I*. Białystok: MPB.
- Bieńkowska K. 1995. Wczesnośredniowieczne cmentarzysko w Suraziu. *Białostoczczyzna* 39 (3), 126–137.
- Bieńkowska K. 2005a. Cmentarzysko wczesnośredniowieczne w Suraziu, woj. podlaskie. *Podlaskie Zeszyty Archeologiczne* 1, 121–166.

- Bieńkowska K. 2005b. Przegląd badań archeologicznych prowadzonych na wczesnośredniowiecznych stanowiskach Podlasia w ostatnich 20 latach. W: M. Dulinicz (red.), *Problemy przeszłości Mazowsza i Podlasia*. Archeologia Mazowsza i Podlasia. Studia i Materiały 3. Warszawa: IAE PAN, 241–247.
- Bieńkowska K. 2006. Z historii badań archeologicznych na Podlasiu. W: H. Karwowska, A. Andrzejewski (red.), *Stan badań archeologicznych na pograniczu polsko-białoruskim od wczesnego średniowiecza po czasy nowożytne*. Białystok: MPB, GDGAM, Instytut Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego, Grodzieński Państwowy Uniwersytet im. Janki Kupały, 7–22.
- Bieńkowska K. 2015. Wyniki badań na osadzie wczesnośredniowiecznej i późnośredniowiecznej w Surażu, prowadzonych w latach 1970–71. W: *Suraż i Liškiava – średniowieczne ośrodki władzy na pograniczu Korony Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego*, Aneks 3. Białystok. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Bieńkowska K., Kiziukiewicz N. 2006. *Dziedzictwo archeologiczne Podlasia i Grodzieńszczyzny*. Białystok: MPB.
- Biermann F. 2005. Wczesnośredniowieczny kompleks osadniczy w Sypniewie, pow. Maków Mazowiecki. W: M. Dulinicz (red.), *Problemy przeszłości Mazowsza i Podlasia*. Archeologia Mazowsza i Podlasia. Studia i Materiały 3. Warszawa: IAE PAN, 249–262.
- Biermann F. 2006. *Sypniewo. Ein frümittelalterlicher Burg-Siedlungskomplex in Nordmasowien. Teil I: Befunde, Funde und kulturhistorische Bewertung*. Archeologia Mazowsza i Podlasia. Studia i Materiały 4. Warszawa: IAE PAN.
- Bis M., Bis W. 2002. Wyniki badań archeologicznych przeprowadzonych na zamku w Tykocinie w 2001 roku. W: M. Karczewski, M. Karczewski (red.), *Badania archeologiczne w Polsce północno-wschodniej i na zachodniej Białorusi. Materiały z konferencji, Białystok 6–7 grudnia 2001 roku*. Białystok: Uniwersytet w Białymstoku, Instytut Historii, 293–302.
- Blusiewicz K. 2009. *Obuwie warszawskie z XIV–XVIII wieku ze zbiorów archeologicznych Muzeum Historycznego m. st. Warszawy*. Archeologia dawnej Warszawy 1. Warszawa: Muzeum Historyczne miasta Warszawy.
- Błaszczyk D. 2017. *Między ziemią a niebem. Groby komorowe na obszarze państwa pierwszych Piastów*. Warszawa: IA UW.
- Błaszczyk G. 1998. *Dzieje stosunków polsko-litewskich od czasów najdawniejszych do współczesności. Tom I. Trudne początki*. Seria Historia 191. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Błoński M. 2018. *Nasielsk we wczesnym średniowieczu*. Warszawa: IAE PAN.
- Bobiatyński I. 1825. *Nauka łowiectwa we dwóch tomach 2*. Wilno: druk. J. Zawadzkiego.
- Bobrinskij A. A. 1978. *Gončarstvo vostočnoj Evropy. Istočniki i metody izučeniâ*. Moskwa: Akademiâ Nauk CCCR, Institut Archeologii, Nauka.
- Bobrinskij A. 1891. *Dokład o dějstviah Imperatorskoj Arheologičeskoj Kommissij za 1888 god. Otčet Imperatorskoj Arheologičeskoj Kommissij za 1882–1888 gody*. Sanktpeterburg: Tipografiâ Imperatorskoj Akademii Nauk, CCIII–CCCXXXIV.
- Bobrovskij P. 1863. *Materialy dlâ geografii i statistiki Rossii, sobranye oficerami General'nago Štaba. Grodnenskaâ Guberniâ 2*. Sankt-Petersburg: Tipografiâ Departamenta General'nogo Štaba.
- Bocheński Z., Bocheński Z. M., Tomek T. 2012. *A history of Polish birds*. Kraków: Institute of Systematics and Evolution of Animals Polish Academy of Sciences.

- Bocheński Z. M., Tomek T. 2009. *A key for the identification of domestic birds bones in Europe: preliminary determination*. Kraków: Institute of Systematics and Evolution of Animals Polish Academy of Sciences.
- Bogacki M. 2016a. Zdjęcia lotnicze i fotogrametryczne opracowanie stanowisk średniowiecznego kompleksu osadniczego w Starym Rypinie. W: J. Lewandowska (red.), *Późnośredniowieczny kompleks osadniczy w Starym Rypinie*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 421–430.
- Bogacki M. 2016b. *Z lotu ptaka. Zdjęcia z balonu i latawca jako metoda dokumentacji w archeologii*. Warszawa: Wydawnictwo UW.
- Bogacki M. 2017. Dokumentacja z powietrza przy pomocy bezzałogowego statku powietrznego w Dzwonowie – czerwiec 2014 roku. W: M. Krzepakowski, M. Moeglich, P. Wroniecki (red.), *Dzwonowo. Średniowieczne zaginione miasto. I. Środowisko naturalne, zarys dziejów, badania nieinwazyjne*. Wągrowiec: Muzeum Regionalne w Wągrowcu, 141–147.
- Brinkhuizen D. C. 1989. *Ichthyo-archeologisch onderzoek: methoden en toepassing aan de hand van Romeins vismateriaal uit Velsen (Nederland)*. Groningen: Thesis.
- Buben'ko T. S. 2004. *Srednevekovij Vitebsk. Posad – Nižnij zamok (X – pervaa polovina XIV v.)*. Vitebsk: Ministerstvo obrazovaniâ Respubliki Belarus', Vitebskij gosudarstvennyj universitet imeni P. M. Mašerova, Izdatel'stvo UO, VGU im. P. M. Mašerova.
- Bugaj A. 2005. Okoliczności i czas nadania ziemi drohickiej księciu mazowieckiemu Januszowi Starszemu. W: B. Śliwiński (red.), *Komturzy, rajcy, żupani*. Studia z dziejów średniowiecza 11. Malbork: Muzeum Zamkowe w Malborku, 89–105.
- Buko A. 1981. *Wczesnośredniowieczna ceramika sandomierska*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Buko A. 1990. *Ceramika wczesnopolska. Wprowadzenie do badań*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Buko A. 2005. Wczesnośredniowieczne produkcje garncarskie z tzw. glin białych na ziemi sandomierskiej. W: A. Buko, L. Kajzer (red.), *Naczynia białe w Polsce południowej i środkowej. Wstęp do problematyki badawczej. Materiały z konferencji zorganizowanej w Łagowie w dniu 6. maja 2005 roku*. Kielce, Łagów: Urząd Gminy w Łagowie, Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie, Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Kielcach, 28–40.
- Buko A., Dzieńkowski T. 2008. The Early Medieval settlements at the borderland between Poland and Rus': the stronghold in Busówno in recent archaeological exploration. *Sprawozdania Archeologiczne* 60, 325–367.
- Buko A., Dzieńkowski T., Gołub S. 2017. Badania archeologiczne wschodniej części wczesnośredniowiecznej osady przyrodowej w Chełmie. *Rocznik Chełmski* 21, 7–24.
- Caban W. 1974. Polityka północno-wschodnia Kazimierza Sprawiedliwego w latach 1177-1192. *Rocznik Białostocki* 12, 199–210.
- Calkin V. I. 1960. Izmenčivost' metapodij i ee značenie dlâ izučeniâ krupnogo rogotogo skota drevnosti. *Bûlleten' Moskovskogo obšestva ispytatelej prirody. Otdel biologičeskij* 65 (1), 109–126.
- Cappers R. T. J., Bekker R. M., Jans J. E. A. 2006. *Digital seed atlas of the Netherlands*. Groningen Archaeological Studies 3. Groningen: Groningen University Library.
- Chaplin E. R. 1971. *The study of animal bones from archaeological sites*. London, New York: Seminar press.

- Chilmon K. (Bieńkowska K.). 1971. Wczesnośredniowieczne kurhany w Czajach-Wólce, pow. siemiatycki. *Rocznik Białostocki* 10, 153–162.
- Chłapowski K. 2017. *Starostowie niegradowi w koronie 1565–1795 (Materiały źródłowe)*. Warszawa: Wydawnictwo DiG.
- Chudziak W. 1991. *Periodyzacja rozwoju wczesnośredniowiecznej ceramiki z dorzecza Dolnej Drwęcy (VII–XI/XII w.). Podstawy chronologii procesów zasiedlenia*. Toruń: Towarzystwo Krzewienia Świadomości Historycznej Civitas, Instytut Archeologii i Etnografii UMK.
- Chudzińska B. 2014. Militaria z zamku w Muszynie (badania w latach 2007–2010). *Acta Militaria Mediaevalia* 10, 53–118.
- Cnotliwy E. 2013. Przedmioty z poroża i kości z Janowa Pomorskiego. W: M. Bogucki, M. F. Jagodziński (red.), *Studia nad Truso* 2, Elbląg: Muzeum Archeologiczno-Historyczne w Elblągu, 14–181.
- Cofta A. 1953. Wyniki badań na grodzisku wczesnośredniowiecznym w Błoniu, pow. Grodzisk Mazowiecki w latach 1949–1951. *Materiały Wczesnośredniowieczne* 3 (1951), 1–51.
- Cowley D. C., Moriarty C., Geddes G., Brown G. L., Wade T., Nichol C. J. 2018. UAVs in Context: Archaeological Airborne Recording in a National Body of Survey and Record. *Drones* 2 (1): 2. <https://doi.org/10.3390/drones2010002>.
- Cygański M. 1841. *Myślistwo ptasze, w którym się opisuje sposób dostawiania wszelakiego ptaka. Z przedmową, przypisaniami i objaśnieniami Antoniego Wagi*. Warszawa: K. Stronczyński.
- Czapkiewicz M., Gupiniec A., Kmiotowicz A., Kubiak W. 1964. *Skarb monet arabskich z Klukowicz powiat Siemiatycki*. Wrocław, Warszawa, Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN.
- Czuczynski A. 1890. Traktat książąt litewskich z Kazimierzem Wielkim z roku 1366. *Kwartalnik Historyczny* 4, 513–515.
- Danielewski M. 2014. Struktura grodowa w drugiej połowie XI wieku. Czy lata 30. XI wieku wyznaczają przełom dla funkcjonowania organizacji grodowej w Polsce? *Historia Slavorum Occidentis* 2 (7), 130–155.
- Dąbrowska M. 1987. *Kafle i piece kaflowe w Polsce do końca XVIII wieku*. Studia i Materiały z Historii Kultury Materialnej 58. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Dąbrowska M., Gajewska M., Kruppé J. 1993. Późnośredniowieczne i nowożytnie naczynia gliniane oraz kafle. Komentarz do analizy. W: S. Tabaczyński (red.), *Sandomierz: badania 1969 – 1973* 1. Polskie Badania Archeologiczne 31. Warszawa: IAE PAN, 240–261.
- Dąbrowska M., Gajewska M., Kruppé J. 1996. Późnośredniowieczne i nowożytnie naczynia gliniane ze stanowiska Collegium Gostomianum w Sandomierzu. W: S. Tabaczyński (red.), *Sandomierz: badania 1969–1973* 2. Polskie Badania Archeologiczne 32. Warszawa: IAE PAN, Komitet Nauk Prai i Protohistorycznych PAN, 314–323.
- Dąbrowski D. 2002. *Rodowód Romanowiczów książąt halicko-wołyńskich*. Poznań, Wrocław: Wydawnictwo Historyczne.
- Dąbrowski D. 2011. O zgonie Daniela Romanowicza i jego następcach dla Rusi halicko-wołyńskiej. W: *Actes testantibus. Juvilejnyj zbirnyk na poanu Leontija Vojtovyča*. Ukraina: kul’turna spadczyna, nacional’na svidomist’, deravnist’ 20. Lwów: In-t ukr. im. I. Kryp’jakevyča, 289–305.
- Dąbrowski D. 2012. *Daniel Romanowicz król Rusi (ok. 1201–1264). Biografia polityczna*. Kraków: Wydawnictwo Avalon.

- Dąbrowski K. 1955. Grodzisko na łąkach wsi Bużyski, pow. Siemiatycze. *Wiadomości Archeologiczne* 22 (1), 88–89.
- Domaniewski J. 1951a. *Ornitologia łowiecka (ptaki łowne Europy)* 1. Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych.
- Domaniewski J. 1951b. *Ornitologia łowiecka (ptaki łowne Europy)* 2. Warszawa: Państwowe Zakłady Wydawnictw Szkolnych.
- Driesch von den A. 1976. *A guide to the measurement of animal bones from archaeological sites as developed by the Institut für Palaeoanatomie, Domestikationsforschung und Geschichte der Tiermedizin of the University of Munich*. Peabody Museum Bulletin 1. Cambridge, Mass.: Harvard University, Peabody Museum of Archaeology and Ethnology.
- Driesch von den A., Boessneck J. 1974. Kritische Anmerkungen zur Widerrist Höhenberechnung aus Langenmasen vor- und frühgeschichtlicher Tierknochen. *Säugetierkundliche Mitteilungen* 22, 325–347.
- Dulinicz M. 1994. Datowanie absolutne i względne wybranych stanowisk wczesnośredniowiecznych Słowiańszczyzny zachodniej. *Światowit* 39, 14–31.
- Dulinicz M. 2003. Mazowsze we wczesnym średniowieczu. Jego związki z „państwem gnieźnieńskim”. W: W. Chudziak (red.), *Civitas Schinesghe cum pertinentiis*. Toruń: Instytut Archeologii UMK, 89–119.
- Dulinicz M. 2005. Mazowsze w IX–XIII w. W: M. Dulinicz (red.), *Problemy przeszłości Mazowsza i Podlasia*. Archeologia Mazowsza i Podlasia. Studia i Materiały 3. Warszawa: IAE PAN, 187–206.
- Dulinicz M. 2006. Mazowsze we wcześniejszym średniowieczu (do końca X w.). Szkic archeologiczny. W: H. Samsonowicz (red.), *Dzieje Mazowsza* 1. Pułtusk: Akademia Humanistyczna im. A. Gieysztor, 67–107.
- Dulinicz M., Ważny T. 2004. Dendrochronologia o datowaniu mazowieckich grodzisk. *Rocznik Mazowiecki* 16, 9–27.
- Dulinicz M., Żukowski R. 2005. Grodzisko w Huszlewie, pow. Łosice. W: M. Dulinicz (red.), *Problemy przeszłości Mazowsza i Podlasia*. Archeologia Mazowsza i Podlasia. Studia i Materiały 3. Warszawa: IAE PAN, 267–275.
- Dunin-Wąsowicz T. 1982. Wczesnośredniowieczna sieć drożna na Podlasiu. W: J. Kazimierski (red.), *Dzieje Sokołowa Podlaskiego i jego regionu*. Warszawa: PWN, 41–57.
- Dynak W. 1993. *Łowy, łowcy i zwierzyna w przysłowiach polskich*. Wrocław: Towarzystwo Przyjaciół Polonistyki Wrocławskiej.
- Dziennik Białostocki. 1936. Badania starożytnego grodziska w Surażu. *Dziennik Białostocki* 27 lipca, 18 (207), 6.
- Dziękowski T. 2012. Das mittelalterliche Chełm im Lichte archäologischer Quellen. W: A. Rozwałka (red.), *Archaeology in a town, a town in archaeology. Archeologia w mieście, miasto w archeologii*. *Analecta Archaeologica Ressoviensia* 7. Rzeszów: Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego, 371–458.
- Dziewulski W. 1965. Rec. Sprawa Mieclawa (Masława) (w związku z pracą Janusza Bieniaka, *Państwo Mieclawa. Studium analityczne*, Warszawa 1963, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, s. 225, 2 mapy). *Przegląd Historyczny* 56 (3), 468–483.

- Dzik M. 2015a. *Przemiany zwyczajów pogrzebowych w międzyrzeczu Bugu i górnej Narwi (X–XV w.)* 1. Rzeszów: Fundacja Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego, Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego, PMA, MPB.
- Dzik M. 2015b. *Przemiany zwyczajów pogrzebowych w międzyrzeczu Bugu i górnej Narwi (XI–XV w.)* 2. Rzeszów: Fundacja Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego, Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego, PMA, MPB.
- Dzik M. 2016. Średniowieczne cmentarzysko w Rogawce w pow. siemiatyckim w świetle badań Siergieja Dubinskiego w 1910 roku. *Światowit* 10 (51), *Fasc. B* (2012), 205–236.
- Dzik M. 2019. Cmentarzyska i migracje. Osadnictwo w północnej części pogranicza polsko-ruskiego w XI–XII wieku w świetle materiałów ze stanowisk sepulkralnych. W: A. Janeczek, M. Parczewski, M. Dzik (red.), *Pogranicza w polskich badaniach mediewistycznych. Materiały z V kongresu mediewistów polskich* 3. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 79–121.
- Dzik M., Śnieżko G. 2016. Mielnik, woj. podlaskie. Badania w roku 2012. *Światowit* 10 (51), *Fasc. B* (2012), 291–296.
- Engel M. 2015. Jaćwieskie ośrodki grodowe w IX–XIII wieku. Geneza, rozwój i upadek. W: S. Vadyl, M. Karczewski, M. Hoffmann (red.), *Materiały do archeologii Warmii i Mazur* 1. Warszawa, Białystok: Instytut Archeologii UW, Instytut Historii i Nauk Politycznych Uniwersytetu w Białymstoku, 19–27.
- Erbersdobler K. 1968. *Vergleichend morphologische Untersuchungen an Einzelknochen des postcrania-len Skeletts in Mitteleuropa vorkommender mittelgroßer Hühnervögel. Inaugural-Dissertation der Tierärztlichen Fakultät der Ludwig-Maximilians-Universität.* München: Institut für Palaeoanatomie, Domestikationsforschung und Geschichte der Tiermedizin der Universität München.
- Fijałek J. 1914. Wnuk Kiejstuta Jan książę drohiczyński, kustosz i kanonik krakowski i sandomierski, drugi rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego. *Kwartalnik Historyczny* 2, 181–197.
- Fischer A. 1937. *Etnografia dawnych Prusów. Rozprawa z pracy zbiorowej „Dzieje Prus wschodnich”.* Gdynia: Wydawnictwa Instytutu Bałtyckiego.
- Fock J. 1966. *Metrische Untersuchungen an Metapodien einiger europäischer Rinderrassen.* München: University of Munich.
- Franzkowiak A., Wenzel C. 2016. Explosives aus der Tiefgarage. Ein außergewöhnlicher Keramikgranatenfund aus Ingolstadt. *Sammelblatt des Historischen Vereins Ingolstadt* 125, 95–110.
- Fryś E. (Fryś-Pietraszkowa E.). 1959. Ośrodek garncarski w Studzianym Lesie, pow. Sejny. *Polska Sztuka Ludowa* 13 (4), 246–249.
- Fryś-Pietraszkowa E. 1994. Rozkwit i zmierzch ceramiki siwej. W: A. Gruszyńska, A. Targońska (red.), *Garncarstwo i kaflarstwo na ziemiach polskich od późnego średniowiecza do czasów współczesnych. Materiały z konferencji, Rzeszów, 21–23 IX 1993.* Rzeszów: Muzeum Okręgowe w Rzeszowie, 15–19.
- Gajewska M. 1993. Garncarstwo nowożytnie w Polsce. Stan i potrzeby badań. *Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Archeologiczna* 36 (1989–1990), 159–169.
- Gałecki Z. 2020. *Suraż – mto, pow. łapski, dziś białostocki, woj. podlaskie.* Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Garas M., Andrzejewski A. 2010. Wyniki badań archeologicznych przeprowadzonych w Mielniku przy ulicy Strażackiej. *Podlaskie Zeszyty Archeologiczne* 6, 185–199.
- Gąssowski J., Twarowska E. 1983. Stara Łomża, gm. Łomża, stanowisko 1 – grodzisko „Góra Królowej Bony”. *Informator Archeologiczny. Badania rok 1982*, 225–226.

- Gąsowski J., Twarowska E. 1984. Stara Łomża, gm. Łomża, woj. łomżyńskie, stan. 1 – grodzisko – „Góra Królowej Bony”, stan. 2 – relikty kościoła i cmentarzysko „św. Wawrzyniec”. *Informator Archeologiczny. Badania rok 1983*, 213–214.
- Gąsowski J., Twarowska E. 1985. Stara Łomża, gm. Łomża, woj. łomżyńskie – grodzisko „Góra Królowej Bony”, stanowisko 1. *Informator Archeologiczny. Badania rok 1984*, 143–144.
- Gee H. 1993. The distinction between postcranial bones of *Bos primigenius* Bojanus, 1827 and *Bison priscus* Bojanus, 1827 from the British pleistocene and the taxonomic Status of *Bos* and *Bison*. *Journal of Quaternary Science* 8 (1), 79–92.
- Gieysztor A. 2006. Trzy stulecia najdawniejszego Mazowsza (połowa X – połowa XIII w.). W: H. Samsonowicz (red.), *Dzieje Mazowsza* 1. Pułtusk: Akademia Humanistyczna im. A. Gieyszтора, 109–160.
- Głos Obywatela. 1930a. Kronika Wojewódzka. Z wędrówek po powiecie białostockim. Góra Królowej Bony. *Głos Obywatela* 22 maja, 138 (209), 3.
- Głos Obywatela. 1930b. Prahistoryczne cmentarzysko pod ulicą miasta Surazu. *Głos Obywatela* 2 czerwca, 149 (220), 2.
- Głosik J. 1967. Wstępne sprawozdanie z prac wykopaliskowych przeprowadzonych w 1966 roku w Surazu, pow. Łapy. *Rocznik Białostocki* 8, 400–401.
- Głosik J. 1969. Wstępne wyniki badań archeologicznych przeprowadzonych w latach 1966–1967 w Surazu nad Narwią pow. Łapy. *Sprawozdania Archeologiczne* 21, 67–72.
- Głosik J. 1971. Wiek osady typu „łużyckiego” z harpunami kościanymi w Surazu, pow. łapski. *Rocznik Białostocki* 10 (1970), 372–377.
- Głosik J. 2001. Katalog materiałów pogotowia archeologicznego za lata 1982–1991. *Wiadomości Archeologiczne* 55 (1999–2001), 219–243.
- Godynicki S. 1965. Określanie wysokości jeleni na podstawie kości śródrezcza i śródstopia. *Roczniki Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu* 25, 39–51.
- Gołębniak A. 1987. The archaeological excavations on the Castle Hill in Pułtusk (Ciechanów voiv.) in the years 1976–1985. *Archeologia Polona* 25/26, 157–197.
- Gołębniak A., Trzeciecki M. 1998. Osada z okresu wczesnego średniowiecza na stanowisku 120 w Surazu, gm. loco. Warszawa. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Gołębniak A., Trzeciecki M. 2018. Miejsce kultowe z okresu wpływów rzymskich i osada wczesnośredniowieczna na stanowisku 8 w Nowej Woli, gm. Michałowo. W: A. Buko, D. Krasnodębski, W. Szymański (red.), *Dawne osadnictwo Podlasia w świetle badań ratowniczych prowadzonych w latach 1996–2000 na trasie gazociągu jamalskiego*. Warszawa: FP IAE PAN, IAE PAN, 171–190.
- Gołębniak A., Krasnodębski D., Trzeciecki M. 2018. Nowożytna wieś i ślady osadnictwa starożytnego na stanowisku 4 w Leonowiczach, gm. Michałowo. W: A. Buko, D. Krasnodębski, W. Szymański (red.), *Dawne osadnictwo Podlasia w świetle badań ratowniczych prowadzonych w latach 1996–2000 na trasie gazociągu jamalskiego*. Warszawa: FP IAE PAN, IAE PAN, 315–353.
- Gorlińska D., Suchodolski S., Bogucki M., Ilisch P., Malarczyk D., Nowakiewicz T. 2015. *Frühmittelalterliche Münzfunde aus Masowien, Podlachien und Mittelpolen*. Frühmittelalterliche Münzfunde aus Polen Inventar III. Warszawa: IAE PAN, Numismatische Kommission der Länder in der Bundesrepublik Deutschland.
- Górska I. 1969. Badania sondażowe na Farskiej Górze w Ciechanowie. *Wiadomości Archeologiczne* 34 (3–4), 436–442.

- Górska I. 1971. Wyniki badań sondażowych na grodzisku wczesnośredniowiecznym w Niewiarowie pow. moniecki przeprowadzonych w 1968 r. *Rocznik Białostocki* 10 (1970), 143–152.
- Górska I. 1974. *Sprawozdanie z sondażowych badań archeologicznych na grodzisku we wsi Niemirów, gmina Mielnik n./Bugiem, pow. Siemiatycze*. Maszynopis w archiwum MPB.
- Górska I., Gajewski L. 1974. Grodzisk, pow. Siemiatycze. *Informator Archeologiczny. Badania rok 1973*, 245–246.
- Górska I., Paderewska L., Pyrgała J., Szymański W., Gajewski L., Okulicz Ł. 1976. *Grodziska Mazowska i Podlasia (w granicach dawnego województwa warszawskiego)*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Górski K. 1962–1964. Wajdut Jan. W: K. Lepszy (red.), *Polski Słownik Biograficzny* 10. Wrocław: PAU, 424.
- Grabowski J. 2012. *Dynastia Piastów mazowieckich. Studia nad dziejami politycznymi Mazowsza, intytucją i genealogią książąt*. Kraków: AGAD, Wydawnictwo Avalon.
- Grabowski J. 2019. *Poczet książąt i książynich mazowieckich*. Kraków: Wydawnictwo Avalon.
- Grążawski K. 1988. Średniowieczny gródek rycerski w Bachotku na ziemi chełmińskiej w świetle badań archeologicznych. *Sprawozdania Archeologiczne* 40, 317–341.
- Gręzak A., Kurach B. 1996. Konsumpcja mięsa w średniowieczu oraz w czasach nowożytnych na terenie obecnych ziem Polski w świetle danych archeologicznych. *Archeologia Polski* 41 (1–2), 139–167.
- Gumiński W. 1979. *Sprawozdanie z badań powierzchniowych i sondażowych przeprowadzonych w okolicy Suraża, woj. Białostockie*. Warszawa. Maszynopis w archiwum MPB.
- Gupieniec A., Kiersnowscy T. i R. 1965. Wczesnośredniowieczne skarby srebrne z Polski Środkowej, Mazowsza i Podlasia. Materiały. W: *Polskie skarby wczesnośredniowieczne. Inwentarze III*. Polskie Badania Archeologiczne 10. Wrocław, Warszawa, Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN.
- Gurevič F. D. 1981. *Drevnij Novogradok. Posad – okołnyj gorod*. Leningrad: Akademiâ Nauk SSSR, Institut Arheologii, „Nauka” – leningradskoe otdelenie.
- Habermehl K. H. 1975. *Die Alterbestimmung bei Haus- und Labortieren*. Berlin: Parey.
- Halecki O. 1915. *Ostatnie lata Świdrygiełły i sprawa wołyńska za Kazimierza Jagiellończyka*. Kraków: Akademia Umiejętności.
- Halecki O. 1920. Kazimierz Wielki. W: S. Zakrzewski i in. (oprac.), *Historia polityczna Polski 1 (wieki średnie)*. Warszawa: PAU.
- Halstead P., Collins P. 2002. Sorting the Sheep from the Goats: Morphological Distinctions between the Mandibles and mandibular Teeth of Adult Ovis and Capra. *Journal of Archaeological Science* 29, 545–553.
- Heinrich D. 1987. *Untersuchungen an mittelalterlichen Fischresten aus Schleswig. Ausgrabungen Schild 1971–1975*. Ausgrabungen in Schleswig. Berichte und Studien 6. Neumünster: Karl Wachholtz Verlag.
- Heurich J. 1877. *Przewodnik dla cieśli, obejmujący cały zakres ciesielstwa. Podług najlepszych dzieł obcych, z zastosowaniem się do potrzeb i zwyczajów krajowych*. Wyd. 3. Biblioteka Rzemieślnika Polskiego. Warszawa: Gebethner i Wolff.
- Heymanowski K. 1972. Ostatnia ostoja turów oraz organizacja ochrony nad nimi w świetle współczesnej dokumentacji. *Sylwan* 116 (9), 9–25.

- Hilczerówna Z. (Kurnatowska Z.). 1956. *Ostrogi polskie z X-XIII wieku*. Prace Komisji Archeologicznej 2 (2). Poznań: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Hołubowicz W. 1950. *Garncarstwo wiejskie zachodnich terenów Białorusi*. Toruń: Towarzystwo Naukowe.
- Hołubowicz W. 1965. *Garncarstwo wczesnośredniowieczne Słowian*. Acta Universitatis Wratislaviensis. Studia Archeologiczne 1 (31). Wrocław: PWN.
- Iov O. V. 1991. *Sel'skie poseleniâ IX–XIII vv. zapadnoj časti bieloruskogo Poles'â*. Dissertaciâ na soiskanie učenój stepeni kandidata istoričeskich nauk. Minsk. Akademiâ Nauk Belarussi, Institut Istorii. Rękopis nr UDK 903.4 (476.7). Maszynopis udostępniony przez autora.
- Iwaszczuk U. 2014. Animal husbandry on the Polish territory in the Early Middle Ages. *Quaternary International* 346, 69–101.
- Iwaszkiewicz M. 1969. Szczątki ryb w materiale wykopaliskowym grodu i osady podgrodowej w Drohiczynie pow. Siemiatycze. *Materiały Wczesnośredniowieczne* 6, 237–239.
- Jabłonowski A. 1909. *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym* 6 (2). Podlasie (województwo). Źródła dziejowe 17 (2). Warszawa: Księgarnia Gebethnera i Wolffa.
- Jacomet S. 2006. *Identification of cereal remains from archaeological sites*. Archaeobotany Lab IPAS. Basel: Basel University.
- Jagmin S. 1917. Garncarstwo w zapadłych kątach Puszczy Białowieskiej. *Wisła* 20 (2), 258–263.
- Jakimowicz R. 1923. Sprawozdanie z działalności państw. konserwatora zabytków przedhistorycznych na okręg warszawski za rok 1922. *Wiadomości Archeologiczne* 8 (2–4), 201–224.
- Jakimowicz R. 1924. Zabytki przedhistoryczne z obszaru Rzeczypospolitej Polskiej w zbiorach rosyjskich. *Wiadomości Archeologiczne* 9 (1–2) (1924–1925), 113–119.
- Jakimowicz R. 1935. Wschodnia granica osadnictwa mazowieckiego w X i XI w. z Jaćwieżą i Rusią i zasięg kolonizacji mazowieckiej na Wschodzie. W: F. Pohorecki (red.), *Pamiętnik VI Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Wilnie 17 – 25 września 1935 r. 1. Referaty*. Lwów: Polskie Towarzystwo Historyczne, 246–250.
- Janiszowski K. 1969. Wizna, pow. Łomża, woj. białostockie. *Informator Archeologiczny. Badania 1968 r.*, 316–318.
- Janiszowski K. 1970. Wizna, pow. Łomża. *Informator Archeologiczny. Badania 1969 r.*, 340–341.
- Janiszowski K. 1971. Wizna, pow. Łomża. *Informator Archeologiczny. Badania 1970 r.*, 219.
- Janowski A. 2015. *Groby komorowe w Europie środkowo-wschodniej. Problemy wybrane*. Szczecin: IAE PAN, Ośrodek Archeologii Średniowiecza Krajów Nadbałtyckich.
- Jarmolik W. 1989a. Powstanie województwa podlaskiego. *Białostoczczyzna* 16 (4), 6–9.
- Jarmolik W. 1989b. Rejzy krzyżackie na Podlasie. *Podlasie* 3, 6–9.
- Jarmolik W. 1989c. Wojna o Podlasie – 1444 r. *Podlasie* 3, 13–15.
- Jarmolik W. 1995. Prawa miejskie Suraza za Jagiellonów. *Białostoczczyzna* 39 (3), 1–7.
- Jarockis R., Balsas D. 2015. *Wczesnośredniowieczny i średniowieczny ośrodek władzy w Liškiawie, rej. Orański*. Wilno. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Jaroszewicz J. 1853. Jadźwingi. Wyjątek ze wstępu do Obrazu Litwy. *Biblioteka Warszawska* 3, 193–224.
- Jaroszewicz J. 2007. *Miasto Bielsk* (reprint). Studziwody: Stowarzyszenie Muzeum Małej Ojczyzny w Studziwodach.

- Jarzębska I. 1972. *Grodzisko w Wiźnie, pow. Łomża w świetle badań prowadzonych w latach 1968–1970*. Warszawa. Maszynopis pracy magisterskiej w archiwum MPB.
- Jasiński K. 1974. Henryk Siemowitowicz i jego żona Ryngała. W: J. Ochmański (red.), *Słowianie w dziejach Europy. Studia historyczne ku uczczeniu 75 rocznicy urodzin i 50-lecia pracy naukowej profesora Henryka Łowmiańskiego*. Poznań: Wydawnictwo UAM, 159–165.
- Jasiński K. 1998. *Rodowód Piastów mazowieckich*. Poznań, Wrocław: Wydawnictwo Historyczne.
- Jaskanis D. 1962. Groby ciałopalne z okresu rzymskiego w miejscowości Zawyki, pow. Łapy. *Rocznik Białostocki* 2 (1961), 401–416.
- Jaskanis D. 1966. Materiały z badań wczesnośredniowiecznego cmentarzyska z grobami ciałopalnymi w okolicy Kuraszewa w pow. Hajnówka. *Rocznik Białostocki* 6, 241–265.
- Jaskanis D. 2008. *Świętek. Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy na północno-wschodnim Mazowszu*. Warszawa: SNAP, Oddział w Warszawie, MPB.
- Jaskanis J. 1975a. Badania kurhanów z okresu rzymskiego w Dmochach-Rodzonkach, pow. Wysokie Mazowieckie. *Sprawozdania Archeologiczne* 27, 125–140.
- Jaskanis J. 1975b. Suraż. W: G. Labuda, Z. Stieber (red.), *Słownik Starożytności Słowiańskich. Encyklopedyczny zarys kultury Słowian od czasów najdawniejszych do schyłku wieku XII* 5. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 483–484.
- Jaszczołt T. 2006a. Dokument Władysława Jagiełły dla Abrahama Chamca z 1 VII 1390 roku – najstarsze znane nadanie dóbr ziemskich na Podlasiu. *Białostockie Teki Historyczne* 4, 49–67.
- Jaszczołt T. 2006b. Osadnictwo lewobrzeżnej części ziemi drohickiej w XV i na początku XVI w. – okolice Sokołowa, Węgrowa i Mord. W: G. Ryzewski (red.), *Sokołów Podlaski. Dzieje miasta i okolic*. Białystok, Sokołów Podlaski: Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków, Urząd Miasta, 68–71.
- Jaszczołt T. 2013. Województwo podlaskie w latach 1513–1795. W: B. Samarski, J. Danieluk, M. Kiełtiński, T. Jaszczołt, *500 lat województwa podlaskiego. Historia w dokumentach*. Białystok: Publikator, 10–49.
- Jaszczołt T. 2017. Ziemie drohicka i bielska pod rządami księcia mazowieckiego Bolesława IV w latach 1440–1444. W: J. Grabowski, R. Mroczek, P. Mrozowski (red.), *Dziedzictwo książąt mazowieckich. Stan badań i postulaty badawcze*. Warszawa: Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, AGAD, Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, 331–358.
- Jensen H. A. 1974. *Cenococcum qeophilum* FR. in arable soil in Denmark. *Fresia* 4, 300–314.
- Jeżek M. 2013. Touchstones from Early Medieval burials in the collection of the State Archaeological Museum in Warsaw. *Wiadomości Archeologiczne* 64, 147–152.
- Jodkowski J. 1948. Pieczęcie ruskie z XI–XII w., znalezione w Grodnie i Drohiczyne. *Przegląd Historyczny* 37, 153–180.
- Jodłowski A. 1974. Gródek średniowieczny w Chrostowej, pow. Bochnia. *Sprawozdania Archeologiczne* 26, 317–334.
- Jóźwiak S. 2001. *Centralne i terytorialne organy władzy zakonu krzyżackiego w Prusach w latach 1228–1410. Rozwój – przekształcenia – kompetencje*. Toruń: Wydawnictwo UMK.
- Jusupović A. 2006. „Domus quondam Dobrinensis”. Przyczynek do dziejów templariuszy na ziemiach Konrada Mazowieckiego. *Zapiski Historyczne* 71 (1), 7–18.
- Jusupović A. 2007. Tak zwany „Latopis Połocki” w przekazie Wasilija Tatišcewa. Rola Drohiczyzna w kontaktach polsko-ruskich drugiej połowy XII wieku. *Studia Źródłoznawcze* 45, 15–32.

- Jusupović A. 2008. Przynależność polityczna Drohiczyzna w XII i w pierwszej połowie XIII w. W: O. S. Žernokleëv, M. M. Vološuk, I. F. Gurak (red.), *Drogičîn' 1253. Materiali Mižnarodnoi nauko-voi konferencii z nagodi 755-i ričnici koronacii Danila Romanoviča*. Ivano-Frankivs'k: LDK, 159–170.
- Jusupović A. 2010. Zasięg terytorialny ziemi drohickiej w średniowieczu. W: *Aktual'ni problemi vitčiznânoi ta vsesvitn'oi istorii. Zbirnik naukovih prac'*. Naukovi zapiski Rivnens'kogo deržavnogo gumanitarnogo universitetu 20, Równe: Rivnensij deržavnij gumanitarnij univërsitet, 77–80.
- Kaczmarek L. 1985. Ruś, gm. Wizna, woj. łomżyńskie, stanowisko 1 „Okop”. *Informator Archeologiczny. Badania rok 1984*, 142–143.
- Kajzer L. 1986. Opracowanie zbioru ceramiki naczyniowej z „wieży Karnkowskiego” zamku w Raciążku. *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej* 34 (2), 199–225.
- Kajzer L. 1994. „Główne momenty” raz jeszcze. Uwagi o przemianach garncarstwa późnośrednio-wiecznego i nowożytnego w Polsce. W: A. Gruszyńska, A. Targońska (red.), *Garncarstwo i kaflar-stwo na ziemiach polskich od późnego średniowiecza do czasów współczesnych*. Rzeszów: Muzeum Okręgowe w Rzeszowie, 9–14.
- Kajzer L. 2016. Preludium na gród, zamek i klasztor. Exemplum Polski Centralnej. *Archaeologia Historica Polona* 24, 7–26.
- Kalaga J. 2013. Zajęcia mieszkańców podgrodzia. W: J. Kalaga (red.), *Sutiejsk. Gród pogranicza polsko-ruskiego w X–XIII wieku. Studium interdyscyplinarne*. Warszawa, Pękowice: Profil-Archeo.
- Kamiński A. 1953. *Jaćwież. Terytorium, ludność, stosunki gospodarcze i społeczne*. Łódź: Łódzkie Towarzystwo Naukowe.
- Kamiński A. 1956a. Materiały do bibliografii archeologicznej Jaćwieży od I do XIII w. *Materiały Starożytne* 1, 193–273.
- Kamiński A. 1956b. Z badań nad pograniczem polsko-rusko-jaćwieskim w rejonie rzeki Sliny. *Wiadomości Archeologiczne* 23 (2), 131–168.
- Kamiński A. 1961. Wizna na tle pogranicza polsko-rusko-jaćwieskiego. *Rocznik Białostocki* 1, 9–61.
- Kamiński A. 1963. Pogranicze polsko-rusko-jaćwieskie między Biebrzą i Narwią. *Rocznik Białostocki* 4, 7–41.
- Kara M. 2006. W kwestii pochodzenia wczesnośredniowiecznych osełek z fyllitu odkrytych na ziemiach Polski północno-zachodniej – głos w dyskusji. W: M. Dworaczyk, A. B. Kowalska, S. Możdziej, M. Rębkowski (red.), *Świat Słowian wczesnego średniowiecza*. Szczecin, Wrocław: IAE PAN, 395–404.
- Kara M. 2009. *Najstarsze państwo Piastów – rezultat przełomu czy kontynuacji? Studium archeologiczne*. Poznań: IAE PAN.
- Karczewska M., Karczewski M. 2002. *Sprawozdanie z nadzoru archeologicznego prowadzonego w dniach 5.09.2001 – 30.06.2002 nad pracami ziemnymi związanymi z budową sieci kanalizacji sanitarnej w Surażu, gm. loco, woj. podlaskie*. Białystok. Maszynopis w archiwum WUOZ Białystok, nr inw. 259.
- Karczewska M., Karczewski M. 2005. Przyczyńki do archeologii województwa podlaskiego. W: M. Dulicz (red.), *Problemy przeszłości Mazowsza i Podlasia*. Archeologia Mazowsza i Podlasia. Studia i Materiały 3. Warszawa: IAE PAN, 277–305.
- Karczewski M. 1995. Osadnictwo z najstarszych faz wczesnego średniowiecza na terenie dzisiejszego Suraża. *Białostoczczyzna* 3, 23–36.
- Karczewski M. 1996. Osadnictwo pradziejowe i wczesnośredniowieczne na stanowisku 119 w Surażu, gm. loco. *Studia Podlaskie* 6, 97–118.

- Karczewski M. 2003. Źródła archeologiczne do historii małych miast. Trzy przykłady: Boćki, Suraż, Wąsosz. W: M. Zemło (red.), *Małe Miasta. Przestrzenie*. Acta Collegii Suprasliensis 3. Supraśl: Collegium Suprasliense, 255–275.
- Karczewski M. 2007. Dzieje zasiedlania Kotliny Biebrzańskiej w epoce żelaza. *Białostockie Teki Historyczne* 5, 17–55.
- Karczewski M. 2008. *Karty ewidencyjne Muzeum Archeologiczno-Etnograficznego w Surażu*. Białystok: Instytut Historii Uniwersytetu w Białymstoku. Wydruki kart w archiwum MAES.
- Karwowska H. 2018. Odkryte, znalezione... 60 lat Działu Archeologii Muzeum Podlaskiego w Białymstoku. *Rocznik Białostocki* 21, 315–354.
- Kazimierski J. 1954. Rejestr pomiarowy miasta Suraża z roku 1562. *Teki Archiwalne* 2, 138–191.
- Każmierczyk J. 1978. *Podkowy na Śląsku w X-XIV wieku. Studia z dziejów kultury materialnej*. Prace Komisji Nauk Humanistycznych 9. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN.
- Kiarszys G., Kolenda J. 2017. Wczesnośredniowieczne grodziska w krajobrazie Doliny Baryczy. Przyczynek do studiów nad przemianami osadniczym. *Śląskie Sprawozdania Archeologiczne* 59, 93–126.
- Kiesewalter L. 1888. *Skelettenmessungen am Pferde als Beitrag zur theoretischen Grundlage der Beurteilungslehre des Pferdes*. Leipzig. Maszynopis pracy doktorskiej na Universität Leipzig.
- Kirpičnikov A. N. 1966. *Drevnerusskoe orużie. Vypusk vtoroj. Kop'ã, sulicy, boevye topory, bulavy, kistenii. IX–XIII vv.* Archeologičeskij istočnik, vypusk E1–36. Moskva, Leningrad: Akademiã Nauk SSSR, Institut Archeologii, Izdatel'stvo Nauka.
- Kirpičnikov A. N. 1973. *Snarãżenie vsadnika i verhovogo konã na Rusi IX–XIII vv.* Archeologičeskij istočnik, vypusk E1–36. Moskva, Leningrad: Akademiã Nauk SSSR, Institut Archeologii, Izdatel'stvo Nauka.
- Kizúkevič N. A., Pačobut N. A. 2005. Archealogičnyã materyãly z dasledavannãũ g. Suraża ũ 1936 g. ũ fondah GDGAM. *Podlaskie Zeszyty Archeologiczne* 1, 89–120.
- Kluk K. 1781. *Rzeczy kopalnych osobliwie zdatnieyszych szukanie, poznanie, i zażycie. Tom I. O rzeczach kopalnych w powszechności, o wodach, solach, tłustościach ziemnych, i ziemiach z figurami. Przez X. Krzysztofa Kulka kanonika kuswickiego, dziekana drohickiego, proboszcza ciechanowickiego*. Warszawa: Drukarnia Księży Pijarów.
- Kobryń H. 1989. Zastosowanie metody punktowej w badaniach wykopaliskowych szczątków kostnych konia (*Equus przewalski f. caballus*). *Archeologia Polski* 34 (1), 7–12.
- Kobryń H., Lasota-Moskalewska A. 1989. Certain osteometric differences between the aurochs and domestic cattle. *Acta Theoriologica* 36 (1–2), 163–170.
- Kobryń H., Przespolewska H. 2004. *Oznaczenia kości zwierzęcych ze stanowiska Suraż – Góra królowej Bony*. Warszawa. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Kobylińska U. 2003. *Z archeologicznych studiów nad pradziejami i wczesnymi dziejami północnego Podlasia (badania wykopaliskowe w Dołkach, Gneciukach i Potoce w woj. podlaskim)*. Warszawa: Fundacja „Res Publica Multiethnica”, IAE PAN.
- Kobylińska U. 2016. Etapy rozwoju ceramiki czerskiej. W: P. Urbańczyk, M. Trzeciecki (red.), *Czersk – Wzgórze Zamkowe. Badania 1974–1983. Origines Polonorum* 10. Warszawa: IAE PAN, 165–227.
- Kobylińska U., Kobyliński Z. 2003. Wczesnośredniowieczna ziemianka z Haciek na Podlasiu. Przyczynek do zagadnienia relacji kulturowych między Słowiańszczyzną wschodnią i zachodnią. W:

- M. Dulnicz (red.), *Słowianie i ich sąsiedzi we wczesnym średniowieczu*. Lublin, Warszawa: Wydawnictwo UMCS, IAE PAN, 293–302.
- Kobylińska U., Kobyliński Z., Wach D. 2003. Wyniki badań wykopaliskowych grodziska w Klukowiczach na Podlasiu. *Wiadomości Archeologiczne* 56 (2002–2003), 189–227.
- Kobyliński Z., Szymański W. 2005. Pradziejowe i wczesnośredniowieczne osadnictwo w zespole kemów w Haćkach. W: J. B. Faliński, A. Ber, Z. Kobyliński, A. J. Kwiatkowska-Falińska (red.), *Haćki. Zespół przyrodniczo-archeologiczny na Równinie Bielskiej*. Białowieża, Warszawa: Białowieńska Stacja Geobotaniczna Uniwersytetu Warszawskiego, 43–74.
- Kobyliński Z., Szymański W. 2015. Grodzisko w Haćkach na Podlasiu. W: M. Żurek, M. Krasna-Korycińska (red.), *Grody średniowiecznego Mazowsza. Księga poświęcona pamięci Marka Dulnicza*. Archaeologica Hereditas 4. Warszawa, Zielona Góra: Wydawnictwo Fundacji Archeologicznej, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, IAE PAN, 111–145.
- Kociszewski L., Kruppé J. 1973. *Badania fizykochemiczne ceramiki warszawskiej XIV–XVII wieku*. Studia i materiały z historii kultury materialnej 47. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Kóčka-Krenz H. 1971. Esowate kabłączki skroniowe z terenów Polski północno-zachodniej. *Fontes Archaeologici Posnanienses* 22, 97–143.
- Kóčka-Krenz H. 1993. *Biżuteria północno-zachodnio-słowiańska wczesnego średniowiecza*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Kola A., Wilke G. 1976. Zespół grotów bełtów do kusz z grodziska późnośredniowiecznego w Słoszewach koło Brodnicy w świetle odkryć z 1973 r. *Zapiski Historyczne* 41 (1), 81–123.
- Kola A., Wilke G. 1985. Militaria z grodziska w Plemiętach. Broń strzelcza. W: A. Nadolski (red.), *Plemięta. Średniowieczny gródek w ziemi chełmińskiej*. Prace Archeologiczne 7. Warszawa, Poznań, Toruń: Towarzystwo Naukowe w Toruniu, PWN, 107–128.
- Kolankowski L. 1913. *Zygmunt August wielki książę Litwy do roku 1548*. Lwów: nakł. Towarzystwa dla Popierania Nauki Polskiej.
- Kolankowski L. 1930. *Dzieje Wielkiego Księstwa Litewskiego za Jagiellonów I*. Warszawa: Skł. gł. Kasa im. Mianowskiego.
- Kolčín B. A. 1953. *Černaâ metallurgii i metalloobrabotka v drevnej Rusi (domongol'skij period)*. Materiały i issledovaniâ po arheologii SSSR 32. Moskva: Akademiâ Nauk SSSR, Izdatel'stvo Akademii Nauk SSSR.
- Kolčín B. A. 1959. *Železoobrabatyvaúšee remeslo Novgoroda Velikogo (Produkciiâ, tehnologiiâ)*. W: B. A. Kolčín, A. V. Arcihovskij (red.), *Trudy Novgorodskoj Arheologičeskoj Ėkspedicii II*. Materiały i issledovaniâ po arheologii SSSR 65. Moskva: Akademiâ Nauk SSSR – Institut Istorii Material'noj Kul'tury, Izdatel'stvo Akademii Nauk SSSR.
- Kolda J. 1936. *Srovnávací anatomie zvířat domácích se zřetelem k anatomii člověka*. Brno: nakładem własnym.
- Kollinger K. 2014. *Polityka wschodnia Bolesława Chrobrego (992–1025)*. Wrocław: Chronicon Wydawnictwo.
- Kołodziejczyk A. 2002. Z dziejów kolonizacji puszczy na Podlasiu w XV–XVI wieku. W: J. Śliwiński (red.), *Szkice z dziejów kolonizacji Podlasia i Grodzieńszczyzny od XIV do XVI wieku. Prace ofiarowane Profesorowi Antoniemu Czacharowskiemu w siedemdziesięciolecie urodzin i czterdziestopięcioletnie pracy naukowej*. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 29–93.

- Kołodziejczyk A. 2007. Warunki naturalne puszczy na Podlasiu. W: J. Śliwiński (red.), *Puszcze wielkokiążęce na północnym Podlasiu i zachodniej Grodzieńszczyźnie w XV-XVI wieku (podziały, administracja, służby leśne i wodne)*. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, 43–65.
- Kołodziejczyk A. 2012. *Przemiany społeczno-gospodarcze na Podlasiu w XV-XVI wieku*. Olsztyńska Biblioteka Historyczna 8. Olsztyn: Polskie Towarzystwo Historyczne, Oddział w Olsztynie.
- Kondracki J. 1998. *Geografia regionalna Polski*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kondratiuk M. 1974. *Nazwy miejscowe południowo-wschodniej białostoczczyzny*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN.
- Koperkiewicz A. 2011. „Dumne Podlasianki, dumne Mazowszanki” – o naszyjnikach na wczesnośredniowiecznych cmentarzyskach północno-wschodniej Polski. W: S. Cygan, M. Glinianowicz, P. N. Kotowicz (red.), „*In silvis, campis... et urbe*”. *Średniowieczny obrządek pogrzebowy na pograniczu polsko-ruskim*. Collectio Archaeologica Ressoviensis 14. Rzeszów, Sanok: Fundacja Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego, Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego, Muzeum Historyczne w Sanoku, Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, 267–284.
- Koperkiewicz A., Krasnodębski D. 2002. Cmentarzysko z okresu wczesnego średniowiecza w Daniłowie Małym, gm. Łapy, woj. podlaskie (Sprawozdanie z prac przeprowadzonych w roku 2001 oraz wstępne podsumowanie wyników badań). W: M. i M. Karczewscy (red.), *Badania archeologiczne w Polsce północno-wschodniej i na zachodniej Białorusi w latach 2000–2001. Materiały z konferencji, Białystok 6–7 grudnia 2001 roku*. Białystok: Instytut Historii Uniwersytetu w Białymstoku, 271–282.
- Koperkiewicz A., Krasnodębski D. 2006. Wczesnośredniowieczne cmentarzysko w Daniłowie Małym, gm. Łapy. W: W. Chudziak, S. Moździoch (red.), *Stan i potrzeby badań nad wczesnym średniowieczem w Polsce – 15 lat później*. Toruń, Wrocław, Warszawa: Wydawnictwo UMK, IAE PAN, 465–485.
- Koperkiewicz A., Szulta W. 2011. Sprawozdanie z podwodnego rekonesansu archeologicznego w rzece Narew, w miejscowości Suraz, b. woj. podlaskie. *Acta Universitatis Nicolai Copernici. Archeologia* 31. *Archeologia Podwodna* 6, 197–204.
- Kordala T. 2006. *Wczesnośredniowieczne cmentarzyska szkieletowe na północnym Mazowszu*. Monografie Instytutu Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego 5. Łódź: Instytut Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego.
- Korobuškina T. N. 1993. *Kurgany belorusskiego Pobuż’ã X–XIII vv*. Minsk: Akademiã Nauk Belarusi, Institut Istorii, Navuka i Tehnika.
- Kosman M. 1969. Kancelaria wielkiego księcia Witolda. *Studia Źródłoznawcze* 14, 91–119.
- Kotlâr N. F. (Kotljar M. F.). 2003. Volynsko-mazoveckã konfederaciã XIII v. (Iz komentariã k Galicko-Volynskoj letopisi). W: L. V. Stolãrov (red.), *Drevnejšie gosudarstva Vostočnoj Evropy 2000 g. Problemy istočnikovedeniã*. Moskwa: Rossijskãã Akademiã Nauk, Institut Vceobšej Istorii, Izdatel’skãã firma „Vostočnaã Literatura”, PAN, 317–325.
- Kotljar M. F. (Kotlâr N. F.). 2000. Z historii polityki zagranicznej ksiãżãt halickich i wołyńskich w XIII wieku. *Mazowieckie Studia Humanistyczne* 6 (1–2), 25–40.
- Kotowicz P. N. 2018. *Early Medieval Axes from the Territory of Poland*. Moravia Magna. Seria Polona V. Kraków: PAU.
- Kowal T. 1953. Klucz do oznaczania nasion rodzaju *Chenopodium* i *Atriplex* L. *Monographiae Botanicae* 1, 87–163.

- Kowal T., Rudnicka-Sterna W. 1969. Morfologia i anatomia ziarniaków krajowych gatunków rodzaju *Bromus* L. *Monographiae Botanicae* 29, 1–68.
- Kowalczyk W. 2012. *Ośrodek garncarski w Czarnej Wsi Kościelnej*. Czarna Białostocka, Niemczech: Dom Kultury w Czarnej Białostockiej.
- Kowalczyk E. (Kowalczyk-Heyman E.). 2000. Momenty geograficzne państwa Bolesława Chrobrego. Na styku historii i archeologii. *Kwartalnik Historyczny* 57 (2), 41–76.
- Kowalczyk E. (Kowalczyk-Heyman E.). 2005. Granice Mazowsza we wczesnym średniowieczu. Ocena stanu badań. W: M. Dulnicz (red.), *Problemy przeszłości Mazowsza i Podlasia*. Archeologia Mazowsza i Podlasia. Studia i Materiały 3. Warszawa: IAE PAN, 167–172.
- Kowalczyk-Heyman E. 2006a. Na styku historii z archeologią, czyli o przekłamaniami terminologicznych w tłumaczeniu źródeł średniowiecznych (na przykładzie Kroniki Ziemi Pruskiej Piotra z Duisburga). *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej* 54 (2), 220–226.
- Kowalczyk-Heyman E. 2006b. Stan badań archeologicznych nad wczesnym średniowieczem północno-wschodniego Mazowsza. *Światowit* 6 (47), Fasc. B (2004–2005), 73–79.
- Kowalczyk-Heyman E. 2006c. Stan badań archeologicznych na obszarze łuku Biebrzy a potrzeby badań nad osadnictwem pogranicza mazowiecko-ruskiego i litewskiego w średniowieczu. W: H. Karwowska, A. Andrzejewski (red.), *Stan badań archeologicznych na pograniczu polsko-białoruskim od wczesnego średniowiecza po czasy nowożytne*. Białystok: MPB, GDGAM, Instytut Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego, Grodzieński Państwowy Uniwersytet im. Janki Kupały, 35–41.
- Kowalczyk-Heyman E. 2008. W sprawie datowania znalezisk dirhamów na Wysoczyźnie Kolneńskiej. *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej* 56 (1), 57–64.
- Kowalczyk-Heyman E. 2012. Błaski i cienie współpracy historyków i archeologów średniowiecza. W: M. Brzostowicz, M. Przybył, D. A. Sikorski (red.), *Archaeologia versus historiam – historia versus archaeologiam czyli jak wspólnie poznawać średniowiecze?* Poznań: Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Muzeum Archeologiczne w Poznaniu, 26–39.
- Kowalczyk-Heyman E. 2013. *Dzieje granicy mazowiecko-krzyżackiej (między Pisą a Biebrzą)*. Warszawa: Wydawnictwo DiG.
- Kowalczyk-Heyman E. 2014. Grody Wysoczyzny Kolneńskiej. W: K. Chrzan, K. Czapła, S. Moździoch (red.), *Funkcje grodów w państwach wczesnośredniowiecznej Europy środkowej. Społeczeństwo, gospodarka, ideologia*. Wrocław, Głogów: IAE PAN, Ośrodek Badań Nad Kulturą Późnego Antyku i Wczesnego Średniowiecza, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Głogowie, 173–189.
- Kowalska A. B. 2013. *Wytwórczość skórzana w późnośredniowiecznej Dzielnicy Chyżyńskiej w Szczecinie*. Szczecin: Muzeum Narodowe, IAE PAN, Ośrodek Archeologii Średniowiecza Krajów Nadbałtyckich.
- Kozłowski I., Mróz W. J. 2000. *Objaśnienia do Szczegółowej mapy geologicznej Polski 1: 50 000, arkusz Łapy (378)*. Warszawa: Państwowy Instytut Geologiczny.
- Körber-Grohne U. 1991. Bestimmungsschlüssel für subfossile Gramineen-Früchte. *Probleme der Küstenforschung im Sulichen Nordseegebiet* 18, 169–234.
- Kraft E. 1972. *Vergleichend morphologische Untersuchungen an Einzelknochen nord- und mitteleuropäischer kleinerer Hühnervögel*. Inaugural-Dissertation der Tierärztlichen Fakultät der Ludwig-Maximilians-Universität München. München: Ludwig-Maximilians-Universität.
- Krasnodębski D. 2000. Podlasie na przełomie I i II Milenium w świetle wyników najnowszych badań archeologicznych. W: A. Buko, Z. Świechowski (red.), *Osadnictwo i architektura ziem polskich*

- w *Dobie Zjazdu Gnieźnieńskiego*. Warszawa: Generalny Konserwator Zabytków, IAE PAN, Stowarzyszenie Patria Polonorum, 179–190.
- Krasnodębski D. 2002. *Sprawozdanie z ratowniczych badań wykopaliskowych przeprowadzonych na stanowisku Suraż, st. 2 (AZP 41-84/37), Suraż, st. 125 (AZP 41-84/50) – ul. Mostowa i Suraż, st. 7 (AZP 41-84/41) – ul. Rynek Kościelny. Listopad 2001, kwiecień-czerwiec 2002*. Warszawa. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Krasnodębski D. 2004. *Wstępne sprawozdanie z badań przeprowadzonych na stanowisku 1 w Surażu Grodzisko – „Góra królowej Bony”, AZP 41-84/36*. Warszawa. Maszynopis w archiwum WUOZ Białystok, nr inw. 300.
- Krasnodębski D. 2006. *Badania Instytutu Archeologii i Etnologii PAN na terenie województwa białostockiego (podlaskiego) w latach 1990–2005*. W: H. Karwowska, A. Andrzejewski (red.), *Stan badań archeologicznych na pograniczu polsko-białoruskim od wczesnego średniowiecza po czasy nowożytne*. Białystok: MPB, GDGAM, Instytut Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego, Grodzieński Państwowy Uniwersytet im. Janki Kupały, 63–84.
- Krasnodębski D. 2008. *Szklana lunula znaleziona na cmentarzysku w Zbuczu, woj. podlaskie*, W: A. Buko, W. Duczek (red.), *Przez granice czasu. Księga jubileuszowa poświęcona Profesorowi Jerzemu Gąssowskiemu*. Pułtusk: Akademia Humanistyczna im. A. Gieysztora, 253–261.
- Krasnodębski D. 2012. *Wczesnośredniowieczne grody nad górną Narwią i ich związki ze szlakami handlowymi. Podlaskie Zeszyty Archeologiczne 7–8 (2011–2012)*, 153–170.
- Krasnodębski D. 2014. *Sprawozdanie z badań wykopaliskowych na stanowisku Milewsczyczna st. 1, gm. Korycin, woj. podlaskie*. Warszawa. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Krasnodębski D. 2015. *Sprawozdanie z badań sondażowych przeprowadzonych na stanowisku Leśnictwo Talkowszczyzna, st. 1 (AZP 35-90/6), oddz. 261*. Warszawa. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Krasnodębski D., Małkowski W. 2018. *Badania archeologiczne grodziska w Zbuczu, gm. Czyże, pow. hajnowski. Historia Slavorum Occidentis 2 (17)*, 105–121.
- Krasnodębski D., Mizerka J. 2018. *Wstępne sprawozdanie z badań na stanowiskach Suraż stan. 2 (AZP 41-84/37) i stan. 7 (AZP 41-84/41)*. Warszawa. Maszynopis w archiwum WUOZ Białystok.
- Krasnodębski D., Olczak H. 2002. *Osada z ceramiką sztrychowaną z późnego okresu lateńskiego i wczesnego okresu wpływów rzymskich z miejscowości Suraż, woj. podlaskie, st. 37*. W: M. Karczewska, M. Karczewski (red.), *Badania archeologiczne w Polsce północno-wschodniej i na zachodniej Białorusi w latach 2000–2001. Materiały z konferencji, Białystok 6–7 grudnia 2001 roku*. Białystok: Instytut Historii Uniwersytetu w Białymstoku, 215–224.
- Krasnodębski D., Olczak H. 2010. *Wczesnośredniowieczne osady w Bańkach, gm. Bielsk Podlaski, stan. 14 i 15 (AZP 44-86/78 i 79). Podlaskie Zeszyty Archeologiczne 6*, 71–128.
- Krasnodębski D., Olczak H. 2014. *Suraż w świetle badań archeologicznych z lat 2001–2002*. W: M. Zalewski, M. Zemło (red.), *Małe miasta. Perspektywa archeologiczna. Acta Collegii Suprasliensis 17*. Lublin, Supraśl: Wydawnictwo KUL, 177–190.
- Krasnodębski D., Olczak H. 2015a. *Osada i miasto późnośredniowieczne i nowożytne – badania w latach 2001–2002*. W: *Suraż i Liškiava – średniowieczne ośrodki władzy na pograniczu Korony Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego*. Warszawa. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.

- Krasnodębski D., Olczak H. 2015b. Osada wczesnośredniowieczna – badania w latach 2001–2002. W: *Suraz i Liškiava – średniowieczne ośrodki władzy na pograniczu Korony Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego*. Warszawa. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Krasnodębski D., Olczak H. 2016a. Pozostałości najstarszej suraskiej świątyni na uroczysku Piszczewo, woj. podlaskie (st. 21, AZP 41-85/3). *Podlaskie Zeszyty Archeologiczne* 10–11 (2014–2015), 107–120.
- Krasnodębski D., Olczak H. 2016b. *Wczesnośredniowieczne cmentarzysko w Daniłowie Małym st. 1, woj. podlaskie*. Warszawa. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Krasnodębski D., Olczak H. 2018. Puszcza Białowieska jako przykład badań archeologicznych na obszarach leśnych – wyniki i problemy przeprowadzonej w 2016 r. inwentaryzacji dziedzictwa kulturowego. *Podlaskie Zeszyty Archeologiczne* 3 (2017), 5–61.
- Krasnodębski D., Olczak H. 2019a. Kontynuacja osadnictwa czy ponowne wykorzystanie starszych nekropoli? Dwa cmentarzyska kurhanowe w Uroczysku Szczekotowo w Puszczy Białowieskiej oraz cmentarzyska kurhanowe i z grobami w obstawach kamiennych w Zbuczu. W: A. Buko (red.), *Początki chrześcijaństwa na pograniczu mazowiecko-ruskim w świetle wyników badań wybranych cmentarzysk*. Warszawa: IAE PAN, 55–67.
- Krasnodębski D., Olczak H. 2019b. Zbucz i Mołoczki: wczesnośredniowieczne miejsca kultu w międzyrzeczu Narwi i Bugu. W: A. Buko (red.), *Początki chrześcijaństwa na pograniczu mazowiecko-ruskim w świetle wyników badań wybranych cmentarzysk*. Warszawa: IAE PAN, 94–99.
- Krasnodębski D., Olczak H., Barford P. M. 2005. Wczesnośredniowieczne grodzisko w Zajączkach, stanowisko 1, gm. Juchnowiec Kościelny, woj. podlaskie. *Podlaskie Zeszyty Archeologiczne* 1, 54–88.
- Krasnodębski D., Olczak H., Samojlik T. 2011. Wczesnośredniowieczne cmentarzyska Puszczy Białowieskiej. W: S. Cygan, M. Glinianowicz, P. N. Kotowicz (red.), *„In silvis, campis... et urbe”*. Średniowieczny obrządek pogrzebowy na pograniczu polsko-ruskim. Collectio Archaeologica Ressorviensis 14. Rzeszów, Sanok: Fundacja Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego, Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego, Muzeum Historyczne w Sanoku, Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, 145–174.
- Krasnodębski D., Olczak H., Skrzyńska K., Jankowski A. 2012. Nowożytnie stanowisko produkcyjne oraz ślady osadnictwa kultury łużyckiej na stanowisku 2 w Solnikach, gm. Zabłudów. Warszawa. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Krasnodębski D., Olczak H., Wójcik A. 2018. Osada późnośredniowieczna i ślady osadnictwa pradziejowego na stanowisku 7 w Daniłowie Małym, gm. Łapy. W: A. Buko, D. Krasnodębski, W. Szymański (red.), *Dawne osadnictwo Podlasia w świetle badań ratowniczych prowadzonych w latach 1996–2000 na trasie gazociągu jamalskiego*. Warszawa: FP IAE PAN, IAE PAN, 263–314.
- Krasnodębski D., Skrzyńska K., Olczak H. 2019. Badania nieinwazyjne wybranych regionów osadniczych. W: A. Buko (red.), *Początki chrześcijaństwa na pograniczu mazowiecko-ruskim w świetle wyników badań wybranych cmentarzysk*. Warszawa: IAE PAN, 33–53.
- Kraučėvič A. 2002. Zamki Gedymina przy zahodnáj mąży Litvy. W: G. Semānčuk, A. Mācel'ski (red.), *Castrum, urbis et bellum: Zbornik navukovyh prac. Prysŭčaecca pamāci profesara Mihasā Tkačova*. Baranavičy: RUPP „Baranavičkaā Ūzbujnaā Drukarnā”, 247–252.
- Kruppé J. 1961. *Studia nad ceramiką XIV wieku ze Starego Miasta w Warszawie*. Wrocław, Warszawa, Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Kruppé J. 1967. *Garncarstwo warszawskie w wiekach XIV i XV*. Wrocław, Warszawa, Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

- Kruppé J. 1981. *Garncarstwo późnośredniowieczne w Polsce*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Krysiak K. 1966. Szczątki zwierzęce z grodziska we wsi Sąsiadka, powiat Zamość. *Światowit* 27, 171–201.
- Krysiak K., Kobryń H., Kobryńczuk F. 2001. *Anatomia zwierząt. Tom 1. Aparat Ruchowy*. Warszawa: PWN.
- Krzyżaniakowa J., Ochmański J. 2006. *Władysław II Jagiełło*. Wrocław, Warszawa, Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo.
- Kuczyński S. 1962. Wschodnia granica państwa polskiego w X wieku (przed rokiem 980). *Początki państwa polskiego. Księga tysiąclecia. Tom pierwszy. Organizacja polityczna*. Poznań: Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, 233–252.
- Kukło C. 1977. Próba obliczenia ludności Suraża według stanu na 1663 r. *Zeszyty Naukowe Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku* 19. *Humanistyka XIX. Dział H (prace humanistyczne)*, 41–56.
- Kulpa W. 1984. *Nasionoznawstwo chwastów*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne.
- Kurnatowska Z. 1973. Główne momenty w rozwoju wczesnośredniowiecznego garncarstwa polskiego. *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej* 21 (3), 435–447.
- Kurnatowska Z. 1991a. Tworzenie się państwa pierwszych Piastów w aspekcie archeologicznym. W: L. Leciejewicz (red.). *Od plemienia do państwa. Śląsk na tle wczesnośredniowiecznej Słowiańszczyzny zachodniej*. Śląskie Sympozja Historyczne 1. Wrocław, Warszawa: PAN – Komitet Nauk Historycznych, Uniwersytet Wrocławski – Centrum Badań Śląskoznawczych i Behemistycznych, 77–98.
- Kurnatowska Z. 1991b. Z badań nad przemianami organizacji terytorialnej w państwie pierwszych Piastów. *Studia Lednickie* 2, 11–22.
- Kurowski W. 1865. *Myślistwo w Polsce i Litwie*. Poznań: Księgarnia Jana Konstantego Żupańskiego.
- Kuśnâreviç A. M. 2014. *Muravanaja dabastyënnaâ fartyfikacyâ Vâlikaga Knâstva Litouskaga*. Minsk: Belaruskâ Nauka.
- Kuza A. V. 1989. *Malye goroda Drevnej Rusi*. Moskva: Nauka.
- Kuzina I. 2016. Glass beads in the northern regions of Rus': issues of trade routes and chronology. *Archeologia Polski* 61, 219–240.
- Kwiatkowski W., Stepaniuk M. 2004. *Wyniki wierceń na grodzisku w Surażu*. Białystok. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Kwiatkowski W., Stepaniuk M., Gajko K. 2018. Charakterystyka fizjograficzna i potencjał osadniczy wybranych terenów wzdłuż trasy gazociągu tranzytowego. W: A. Buko, D. Krasnodębski, W. Szymański (red.), *Dawne osadnictwo Podlasia w świetle badań ratowniczych prowadzonych w latach 1996–2000 na trasie gazociągu jamalskiego*. Warszawa: FP IAE PAN, IAE PAN, 15–77.
- Lachowicz F. 1957. Wczesnośredniowieczne krzesiwa Opoła. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego. Seria A* 8. *Archeologia Śląska* 1, 197–200.
- Lasek P. 2010. Nowa moda czy kontynuacja? Murowane wieże mieszkalne w Królestwie Polskim na przełomie średniowiecza i epoki nowożytnej. *Studia nad sztuką renesansu i baroku* 10, 499–506.
- Lasek P. 2013. Wieża i basteja. Z badań nad wpływem broni palnej na architekturę obronno-rezydencjonalną Królestwa Polskiego w XV–XVI w. Interdyscyplinarne badania założeń rezydencjonalnych i obronnych. *Studia i Materiały Archeologiczne. Supplement* 2, 158–175.

- Lasek P. 2017. Zamki domeny książęcej na Mazowszu na przełomie średniowiecza i epoki nowożytnej. W: J. Grabowski, R. Mroczek, P. Mrozowski (red.), *Dziedzictwo książąt mazowieckich. Stan badań i postulaty badawcze*. Warszawa: Zamek Królewski w Warszawie – Muzeum, AGAD, Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, 173–197.
- Lasota-Moskalewska A. 1980. Morphotic changes of domestic cattle skeleton from the Neolithic Age to the beginning of the Iron Age. *Wiadomości Archeologiczne* 45 (2), 119–163.
- Lasota-Moskalewska A. 1984. Ocena archeozoologiczna materiału kostnego z wczesnośredniowiecznego grodziska w Tykocinie. *Archeologia Polski* 29 (2), 245–265.
- Lasota-Moskalewska A. 2004. Polish Medieval Farming in the Light Archeozoology. *Quaestiones Mediaevi Novae* 9, 205–216.
- Lasota-Moskalewska A. 2005. *Zwierzęta udomowione w dziejach ludzkości*. Warszawa: Wydawnictwa UW.
- Lasota-Moskalewska A. 2008. *Archeozoologia. Ssaki*. Warszawa: Wydawnictwa UW.
- Lasota-Moskalewska A. b. r. *Przydatność rozkładu anatomicznego szczątków zwierzęcych do badań konsumpcji i rytuału pogrzebowego*. Warszawa. Maszynopis w IA UW.
- Lasota-Moskalewska A., Kobryń H., Świeżyński K. 1987. Changes in the size of the domestic and wild pig from the Neolithic to the Middle Ages. *Acta Theriologica* 32 (5), 51–81.
- Lasota-Moskalewska A., Kobryń H., Świeżyński K. 1991. Two forms of the domestic goats in Europe and Asia from the Neolithic Age to the Middle Ages. *Acta Theriologica* 36 (1–2), 328–348.
- Laškevič E. 2004. Rybolovstvo v srednevekovom Grodno (po materialam raskopok Starogo zamka). *Gistaryčna-Arhealagičny Zbornik* 19, 191–203.
- Lietuva senuosiuose. 2009. *Lietuva senuosiuose istorijos šaltiniuose*. Vilnius: Lietuvos archyvų departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Nacionalinis muzejus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai.
- Lityńska-Zajac M., Wasylkowa K. 2005. *Przewodnik do badań archeobotanicznych*. Poznań: Sorus.
- Loke M. H., Barker R. D. 1996. Rapid least-squares inversion of apparent resistivity pseudosections by a quasi-Newton method. *Geophysical Prospecting* 44, 131–152.
- Loke M. H., Kiflu H., Wilkinson P. B., Harro D., Kruse S. 2015. Optimized arrays for 2-D resistivity surveys with combined surface and buried arrays. *Near Surface Geophysics* 13, 505–517.
- Lubicz-Łapiński Ł. 2004. *Łapy i ich mieszkańcy. Zaścianki Łapińskich w XV-XVIII w.* Białystok: Polskie Towarzystwo Historyczne.
- Lutnicki W. 1972. *Uzębienie zwierząt domowych*. Warszawa, Kraków: PWN.
- Lysenko P. F. 1985. *Berest'e*. Minsk: Akademiâ Nauk Belorusskoi SSR, Institut Istorii, Nauka i Tehnika.
- Lysenko P. F. 1991. *Dregoviči*. Minsk: Akademiâ Nauk Belorusskoj SSR, Institut Istorii, Navuka i Tehnika.
- Lysenko P. F. 2001. *Turovskaâ zemlâ IX–XIII vv.* 2-e izdanie. Minsk: Nacional'naâ Akademiâ Nauk Belarusi, Institut Istorii, Belorusskaâ Nauka.
- Łaszkiwicz T., Michalak A. 2007. Broń i oporządzenie jeździeckie z badań i nadzorów archeologicznych na terenie Międzyrzecza. *Acta Militaria Mediaevalia* 3, 99–176.
- Łowmiański H. 1950. Stosunki polsko-pruskie za pierwszych Piastów. *Przegląd Historyczny* 41, 152–179.
- Łowmiański H. 1966. Pogranicze słowiańsko-jaćwieskie. *Acta Baltico-Slavica* 3, 89–98.

- Łowmiański H. 1989. Agresja zakonu krzyżackiego na Litwę w wiekach XIII–XV. W: M. Kosman (red.), *Prusy – Litwa – Krzyżacy*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 179–226.
- Łoźny L. 1984. Gródek, woj. białostockie, stanowisko 1 „Góra Zamkowa”. *Informator Archeologiczny. Badania rok 1983*, 149–150.
- Łoźny L. 1985. Gródek, woj. białostockie, stanowisko 1 – grodzisko „Góra Zamkowa”. *Informator Archeologiczny. Badania rok 1984*, 125.
- Łoźny L. 1987. Grodziszczany, gm. Dąbrowa Białostocka, woj. białostockie, stanowisko 1. W: *Informator Archeologiczny. Badania rok 1986*, 125–126.
- Łuczaj Ł. 2004. *Dziki rośliny jadalne Polski. Przewodnik survivalowy*. Krosno: Wydawnictwo Chemigrafia.
- Maciejczuk J. 1995a. Osadnictwo pradziejowe w historycznych granicach Suraza od epoki kamienia do wczesnego średniowiecza. *Białostoczczyzna* 39 (3), 8–22.
- Maciejczuk J. 1995b. Władysław Litwińczuk (1901–1992). *Białostoczczyzna* 39 (3), 92–96.
- Maciejczuk J. 1997. Suraz, st. 119, gm. loco, woj. białostockie, AZP 41/84/-. *Informator Archeologiczny. Badania rok 1992*, 88.
- Maciejczuk J. 2000. *Badania ratownicze na stanowisku Suraz 87, gm. Suraz, woj. podlaskie*. Białystok. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Maciejczuk J. 2006. Bielsk Podlaski, st. 2, gm. loco, woj. białostockie, AZP 45-87/2. *Informator Archeologiczny. Badania rok 1997*, 171.
- Makarski W. 1996. *Pogranicze polsko-ruskie do połowy wieku XIV. Studium językowo-etniczne*. Lublin: Redakcja wydawnictw KUL.
- Makowiecka M., Makowiecki D. 2015. *Identyfikacja i analiza szczątków ryb oraz innych kręgowców z próbek ichtiologicznych z Suraza, stan. 1 i 7*. Toruń. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Makowiecki D. 2003. *Historia ryb i rybołówstwa w holocenie na Niżu Polskim w świetle badań archeo-ichtiologicznych*. Poznań: IAE PAN.
- Makowiecki D. 2008. Sturgeon fishing on Polish Lowland during Holocene. W: P. Béarez, S. Grouard, B. Clavel (red.), *Archéologie du poisson. 30 ans d'archéo-ichtyologie au CNRS, Hommage aux travaux de Jean Desse et Nathalie Desse-Berset. Actes des XXVIIIe rencontres internationales d'archéologie et d'histoire d'Antibes, XIVth ICAZ Fish remains working group meeting*. Antibes: Éditions APDCA, Centre d'études Préhistoire, Antiquité, Moyen Âge, ville d'Antibes, 327–339.
- Malevskaâ M. V. (Malevskaâ-Malevič M. V.). 1969. K voprosu o keramike Galickoj zemli XII–XIII vv. *Kratkie Soobšeniâ Instituta Arheologii* 120, 3–14.
- Malevskaâ-Malevič M. V. 2005. *Keramika zapadnorusskih gorodov X–XIII vv*. Trudy 17. Sankt-Peterburg: Rossijskaâ Akademiâ Nauk, Institut Istorii Material'noj Kul'tury.
- Malinowski T. 1993. O wczesnośredniowiecznych dzwonkach z ziem polskich. *Archeologia Polski* 38 (1), 95–122.
- Małkowski W. 2016. Nieinwazyjne rozpoznanie stanowisk średniowiecznego kompleksu osadniczego w Starym Rypinie. W: J. Lewandowska (red.), *Późnośredniowieczny kompleks osadniczy w Starym Rypinie. Kolejne badania – kolejne hipotezy*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, 431–48.
- Małkowski W., Szczurek G., Bogacki M. 2013. Badania nieinwazyjne grodziska z wczesnej epoki żelaza i wczesnego średniowiecza w Grodzisku. W: G. Szczurek, A. Rózański (red.), *Grodzisko z wczesnej epoki żelaza i wczesnego średniowiecza w Grodzisku gm. Pleszew, woj. wielkopolskie: studia i mate-*

- riały*. Poznań, Pętkowice: Fundacja Ochrony Zabytków, Wydawnictwo i Pracownia Archeologiczna Profil-Archeo, 103–126.
- Marek S. 1954. Cechy morfologiczne i anatomiczne owoców rodzaju *Polygonum* L. i *Rumex* L. oraz klucze do ich oznaczania. *Monographiae Botanicae* 2, 77–161.
- Marek S. 1958. Europejskie rodzaje rodziny *Polygonaceae* w świetle wyników badań nad morfologią i anatomią owoców i nasion. *Monographiae Botanicae* 6, 57–96.
- Maroszek J. 1976. Rzemiosło w miastach podlaskich w XVI–XVIII w. W: M. Kwapien, J. Maroszek, A. Wyrobisz (red.), *Studia nad produkcją rzemieślniczą w Polsce (XIV–XVIII w.)*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 88–195.
- Maroszek J. 1995a. Statut cechu szewców suraskich z 1638 r. *Białostoczczyzna* 39 (3), 97–102.
- Maroszek J. 1995b. Układ przestrzenny miasta Suraża. *Białostoczczyzna* 39 (3), 37–55.
- Maroszek J. 2012. Pożary w miastach podlaskich do końca XVIII wieku. W: E. Dubas-Urwanowicz, J. Maroszek (red.), *Ars historiae – historia artis. Prace ofiarowane Profesorowi Andrzejowi Wyrobiszowi*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, 187–201.
- Maroszek J. 2013a. *Dzieje województwa podlaskiego do 1795 roku*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.
- Maroszek J. 2013b. *Pięć wieków Ziemi Juchnowieckiej*. Juchnowiec Kościelny: Gminna Biblioteka Publiczna w Juchnowcu Kościelnym, Gmina Juchnowiec Kościelny.
- Maroszek J., Tęgowski J. 2010. Pogranicze polsko-rusko-litewskie. W: A. Dobroński (red.), *Historia województwa podlaskiego*. Białystok: Instytut Wydawniczy Kreator, 19–37.
- Matuszkiewicz J. M. 2008. *Potential natural vegetation of Poland (Potencjalna roślinność naturalna Polski)*. Warszawa: Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, <https://www.igipz.pan.pl/potential-vegetation-zgik.html> (dostęp 10.06.2020).
- Matuszkiewicz W. 2001. *Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Matuszkiewicz W., Faliński J. B., Kostrowicki A. S., Matuszkiewicz J. M., Olaczek R., Wojterski T. 1995. *Potencjalna roślinność naturalna Polski. Mapa przeglądowa 1:300 000*. Arkusze 1-12. Warszawa: Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN.
- Maurizio A. 1926. *Pożywienie roślinne i rolnictwo w rozwoju dziejowym*. Warszawa: Wydawnictwo Kasy im. Malinowskiego.
- Mazurek W. 1997. Wyniki badań i nadzorów archeologicznych w Chełmie w 1995 i 1996 roku przy ul. Lubelskiej 11–13. *Archeologia Polski Środkowo-Wschodniej* 2, 167–173.
- Medvedev A. F. 1966. *Ručnoe metatel'noe oruże (luk i strely, samostrel) VIII–XIV vv*. Arheologią SSSR. Svod arheologičeskikh istočnikov, vypusk E1–36. Moskva: Akademiâ Nauk SSSR, Institut Arheologii, Izdatel'stvo Nauka.
- Mejnartowicz L. 1996. Cisovka – the relic population of *Abies alba* and its relationship to man-made silver-fir stands in Białowieża primeval forest. *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* 65 (3–4), 319–328.
- Meyza K. 1991. Pseudomajolika znaleziona na terenie Starego Miasta i Zamku Królewskiego. *Kronika Zamkowa* 1 (23), 118–122.
- Michaluk D. 1991. Rezydencja gospodarska w Mielniku w XIV–XVI wieku. *Białostoczczyzna* 23 (3), 1–4.
- Michaluk D. 1993. Rozwój układu przestrzennego Mielnika w XIII–XVIII w. *Studia Podlaskie* 4, 25–50.

- Michaluk D. 1996. *Z dziejów Narwi i okolic. W 480 rocznicę nadania prawa chełmińskiego 1514–1994.* Prace Białostockiego Towarzystwa Naukowego 35. Białystok, Narew: Białostockie Towarzystwo Naukowe, Narewski Ośrodek Kultury.
- Michaluk D. 1999. *Mielnik. Stolica ziemi mielnickiej na Podlasiu (do końca XVIII wieku).* Mielnik: Urząd Gminy.
- Michniewicz M. 2002. *Wyniki ekspertyzy botanicznej próbek węgla drzewnych i drewna ze stanowiska archeologicznego Suraż ul. Mostowa, gm. Suraż, woj. podlaskie, nr AZP 41-84, sezon wykopalisk 2001 rok.* Poznań. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Michniewicz M. 2004. *Wyniki ekspertyzy botanicznej próbek organicznych ze stanowiska Suraż, Góra Królowej Bony, nr AZP 41-84/36, gm. Suraż, woj. podlaskie st. nr 1.* Poznań. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Mieszkowski R. 2015. *Raport z wykonania badań geofizycznych metodą elektrooporową na obszarze średniowiecznego grodziska w Surażu, powiat białostocki, woj. podlaskie.* Piastów. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Mirek Z., Piękoś-Mirkowa H., Zajac A. i M. 1997. *Vascular plants of Poland – a checklist. Krytyczna lista roślin naczyniowych Polski.* Kraków: Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN.
- Misiuk Z. 2005. *Badania archeologiczne w Bielsku Podlaskim na ul. Poniatowskiego 14 przeprowadzone we wrześniu 2003 r.* *Białoruskie Zeszyty Historyczne* 23, 162–177.
- Miśkiewicz M. 1969. *Niewiarowo, pow. Mońki. Informator Archeologiczny. Badania 1968 r.,* 270–271.
- Miśkiewicz M. 1981. *Mazowsze wschodnie we wczesnym średniowieczu.* Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Miśkiewicz M. 1982. *Mazowsze płockie we wczesnym średniowieczu.* Płock: Towarzystwo Naukowe Płockie.
- Miśkiewiczowa M. (Miśkiewicz M.). 1996. *Wczesnośredniowieczny kompleks osadniczy w Niewiadomej w województwie siedleckim.* Warszawa: Wydawnictwa UW.
- Miśkiewiczowa M. (Miśkiewicz M.). 1998. *Mazowieckie pochówki szkieletowe w XI i XII wieku.* W: A. Buko (red.), *Studia z dziejów cywilizacji. Studia ofiarowane profesorowi Jerzemu Gąssowskiemu w pięćdziesiątą rocznicę pracy naukowej.* Warszawa: IA UW, 115–118.
- Modzelewski K. 1987. *Chłopi w monarchii wczesnopiastowskiej.* Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Morales A., Rosenlund K. 1979. *Fish bone measurements. An attempt to standardize the measuring of fish bones from archaeological sites.* Copenhagen: Steenstrupia.
- Możejko B. 1998. *Kuchmistrz dworu królewskiego i starosta bielski Olechno Sakowicz.* W: B. Śliwiński (red.), *Szlachta, starostowie, zaciężni.* Gdańsk, Koszalin: Bałtycka Wyższa Szkoła Humanistyczna w Koszalinie, Zakład Historii Powszechnej Średniowiecza Uniwersytetu Gdańskiego, Zakład Historii Średniowiecza Polski i Nauk Pomocniczych Historii Uniwersytetu Gdańskiego, Wydawnictwo Miscellanea, 135–145.
- Müller H. H. 1973. *Das Tierknochenmaterial aus den frühgeschichtlichen Siedlungen von Tornow, Kr. Calau.* W: J. Herrmann (red.), *Die germanischen und slawischen Siedlungen und das mittelalterliche Dorf von Tornow, Kr. Calau.* Schriften zur Ur- und Frühgeschichte 26. Berlin: Akademie-Verlag, 278–310.
- Munsell. 1990. *Munsell Soil Color Charts.* Baltimore: Munsell Color, Md.

- Musianowicz K. 1949. Kabłączki skroniowe – próba typologii i chronologii. *Światowit* 20 (1948/1949), 115–232.
- Musianowicz K. 1951/1952. Mazowieckie naczynia z cylindryczną szyjką na tle słowiańskiego materiału porównawczego. *Wiadomości Archeologiczne* 18 (3–4), 345–384.
- Musianowicz K. 1955. Przyczynki do osadnictwa mazowieckiego na Podlasiu w XII–XIII wieku. *Światowit* 21, 247–275.
- Musianowicz K. 1956. Gród i osada podgrodowa w Bródnie Starym koło Warszawy. *Materiały Wczesnośredniowieczne* 4, 7–96.
- Musianowicz K. 1960. Granica mazowiecko-drehowicka na Podlasiu we wczesnym średniowieczu. *Materiały Wczesnośredniowieczne* 5, 187–230.
- Musianowicz K. 1962. Materiały i problematyka lokalnych grup wczesnośredniowiecznej ceramiki Podlasia. *Światowit* 24, 587–609.
- Musianowicz K. 1969. Drohiczyn we wczesnym średniowieczu. *Materiały Wczesnośredniowieczne* 6, 7–235.
- Musianowicz K., Zawadzka B. 1961. Wczesnośredniowieczna osada w Ogrodnikach, pow. Siemiatycze w świetle badań 1959 roku. *Wiadomości Archeologiczne* 27 (2), 144–196.
- Nadolski A. 1954. *Studia nad uzbrojeniem polskim w X, XI i XII wieku*. Acta Archaeologica Universitatis Lodzensis 3. Łódź: Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Wydział II Nauk Historycznych i Społecznych, Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Nadolski A., Lewandowski M. 1990. *Broń strzelcza*. W: A. Nadolski (red.), *Uzbrojenie w Polsce średniowiecznej 1350–1450*. Łódź: Instytut Historii Kultury Materialnej PAN, 143–152.
- Nazwy Miejscowe. 1997. *Nazwy miejscowe Polski. Historia. Pochodzenie. Zmiany*. K. Rymut (red.) 2. Kraków: Instytut Języka Polskiego PAN.
- Niesiecki K. 1841a. *Herbarz Polski* 7. Lipsk: nakł. i dr. Breitkopfa i Härtela.
- Niesiecki K. 1841b. *Herbarz Polski* 8. Lipsk: nakł. i dr. Breitkopfa i Härtela.
- Nosek E. 1968. Czternastowieczna kuźnia w Siedlątkowie. *Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria archeologiczna* 15, 95–132.
- Nowacki J. 2006. *Znaleziska późnośredniowiecznych narzędzi kowalskich z małych siedzib obronnych (Siedlątków, Plemięta, Pęczniew i Raciąż)*. Warszawa. Maszynopis pracy licencjackiej, w archiwum IA UW, <https://www.academia.edu/1954982/> (dostęp 03.06.2020).
- Nowakowski A. 1972. *Górne Pobuże w wiekach VIII–XI. Zagadnienia kultury*. Acta Archaeologica Lodziana 21. Łódź, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Obozrěnie 1893. Obozrěnie raskopok, nahodok, priobrětenij drevnostej muzeami i proč. v Rossii i za graniceu. W: A. V. Orěšnikov (red.), *Arheologičeskiâ izvěstia i zamětki izdavaemyâ Imperatorskim Moskovskim Arheologičeskim Obščestvom* 1. Moskva: Imperatorskoe Moskovskoe Arheologičeskoe Obščestvo, Tovarišestvo Tipografiâ A. I. Mamontova, 13–25.
- Okulicz-Kozaryn Ł. 1983. *Życie codzienne Prusów i Jaćwiągów w wiekach średnich (IX–XIII w.)*. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.
- Okulicz-Kozaryn Ł. 1997. *Dzieje Prusów*. Wrocław: Monografie FNP, Wydawnictwo Leopoldinum.
- Olczak H. 2014. *Opracowanie materiałów ceramicznych z badań na grodzisku w Milewsczyźnie, st. 1, gm. Korycin*. Warszawa. Maszynopis w archiwum WUOZ Białystok.

- Olczak H. 2015a. Historia badań archeologicznych prowadzonych na terenie Suraża. W: *Suraż i Liškiava – średniowieczne ośrodki władzy na pograniczu Korony Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego*. Warszawa. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Olczak H. 2015b. Katalog stanowisk z okresu wczesnego i późnego średniowiecza znajdujących się na terenie Suraża. W: *Suraż i Liškiava – średniowieczne ośrodki władzy na pograniczu Korony Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego, Aneks 2*. Warszawa. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Olczak H. 2016. *Charakterystyka materiałów zabytkowych ze stanowiska Zbucz stan. 3*. Warszawa. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Olczak H., Krasnodębski D. 2002. Wczesnośredniowieczne miejsce kultu i osada w Mołoczkach, pow. Bielsk Podlaski, woj. podlaskie. *Sprawozdania Archeologiczne* 54, 141–171.
- Olczak H., Krasnodębski D. 2018. Osada grupy suraskiej kultury ceramiki kreskowanej oraz ślady osadnictwa z innych okresów na stanowisku 37 w miejscowości Suraż, gm. loco. W: A. Buko, D. Krasnodębski, W. Szymański (red.), *Dawne osadnictwo Podlasia w świetle badań ratowniczych prowadzonych w latach 1996–2000 na trasie gazociągu jamalskiego*. Warszawa: FP IAE PAN, IAE PAN, 107–169.
- Olczak H., Krasnodębski D. 2019a. The cemetery in Szczyty-Dzięciołowo, Bielsk Podlaski district, as an example of grave form diversity in the middle Bug river basin in the 11th–13th centuries. *Sprawozdania Archeologiczne* 71, 407–455.
- Olczak H., Krasnodębski D. 2019b. Wschodniosłowiańskie szkieletowe cmentarzysko kurhanowe w Uroczysku Jelonka w Puszczy Białowieskiej. W: A. Buko (red.), *Początki chrześcijaństwa na pograniczu mazowiecko-ruskim w świetle wyników badań wybranych cmentarzysk*. Warszawa: IAE PAN, 67–72.
- Olczak H., Krasnodębski D., Bieńkowska K. 2019. Daniłowo Małe i Suraż: dwa cmentarzyska płaskie nad górną Narwią – nowe spojrzenie na wyniki badań. W: A. Buko (red.), *Początki chrześcijaństwa na pograniczu mazowiecko-ruskim w świetle wyników badań wybranych cmentarzysk*. Warszawa: IAE PAN, 77–90.
- Olczak H., Krasnodębski D., Jaremek A. 2018. Osada wczesnośredniowieczna i pozostałości osadnictwa z innych okresów na stanowisku 6 w Daniłowie Małym, gm. Łapy. W: A. Buko, D. Krasnodębski, W. Szymański (red.), *Dawne osadnictwo Podlasia w świetle badań ratowniczych prowadzonych w latach 1996–2000 na trasie gazociągu jamalskiego*. Warszawa: FP IAE PAN, IAE PAN, 191–261.
- Olczak H., Wójcik A. 2019. Ceramika naczyniowa z wczesnośredniowiecznych cmentarzysk dorzecza środkowego Bugu jako wskaźnik tradycji regionalnych i przemian kulturowych. W: A. Buko (red.), *Początki chrześcijaństwa na pograniczu mazowiecko-ruskim w świetle wyników badań wybranych cmentarzysk*. Warszawa: IAE PAN, 153–168.
- Ościłowski J. 2006. Sieć grodowa na Wysoczyźnie Kolneńskiej we wczesnym średniowieczu. Ze studiów na pograniczem mazowiecko-prusko-jaćwieskim. *Światowit* 6 (47), Fasc. B, 81–105.
- Ościłowski J. 2015a. Badania archeologiczne grodzisk północno-wschodniego Mazowsza w latach 2008–2009. W: M. Żurek, M. Krasna-Korycińska (red.). *Grody średniowiecznego Mazowsza. Księga poświęcona pamięci Marka Dulnicza*. Archaeologica Hereditas 4. Warszawa, Zielona Góra: Wydawnictwo Fundacji Archeologicznej, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, IAE PAN, 63–87.
- Ościłowski J. 2015b. Strongholds of the northern Mazowia and their geographical location. *Archaeologia Polona* 48, 79–106.

- Pacanowski G., Sokołowska M., Mieszkowski R. 2016. Rola obrazowania elektrooporowego w uszczegółowieniu skomplikowanej budowy geologicznej wzgórza Morasko w Poznaniu. *Przegląd Geologiczny* 64 (4), 238–244.
- Pacuski K. 2019. Wschodnia granica Mazowska w średniowieczu w świetle danych historycznych (X–XV w.). W: A. Buko (red.), *Początki chrześcijaństwa na pograniczu mazowiecko-ruskim w świetle wyników badań wybranych cmentarzysk*. Warszawa: IAE PAN, 15–32.
- Pankiewicz A., Siemianowska S., Sadowski K. 2017. *Wczesnośredniowieczna biżuteria szklana z głównych ośrodków grodowych Śląska (Wrocław, Opole, Niemcza)*. In pago Silensi. Wrocławskie Studia Wczesnośredniowieczne 3. Wrocław: Uniwersytet Wrocławski, Instytut Archeologii.
- Paszkiewicz H. 1928. Z dziejów Podlasia w XIV w. *Kwartalnik Historyczny* 42 (2), 229–245.
- Pawlak E., Pawlak P. 2019. Gród z czasów plemiennych na stanowisku 2 w Dąbrówce. Umocnienia oraz zabudowa majdanu. W: M. Szmyt, P. Pawlak (red.), *Dwa grody nad Wirynką. Dąbrówka, stanowiska 1 i 2, woj. wielkopolskie*. Bibliotheca Fontes Archaeologici Posnanienses 25. Poznań: Muzeum Archeologiczne w Poznaniu, 75–156.
- Pawlata L. 1984. *Sprawozdanie z badań powierzchniowych obszaru nr 42-88 w woj. białostockim*. Białystok. Maszynopis w archiwum WUOZ Białystok.
- Pawlata L. 1991. Wyniki badań nowo odkrytego cmentarzyska wczesnośredniowiecznego w Drohiczyźnie. *Rocznik Białostocki* 17, 111–126.
- Pawlata L. 1992. Suraz, woj. białostockie, st. 3. *Informator Archeologiczny. Badania rok 1988*, 56–57.
- Pawlata L. 1993. Suraz, woj. białostockie, st. 3, AZP: 41-85/1. *Informator Archeologiczny. Badania rok 1989*, 30.
- Pawlata L. 1994. Suraz, woj. białostockie, stan. 3, AZP: 41-85/1. *Informator Archeologiczny. Badania rok 1990*, 33–34.
- Pawlata L. 2008. Znaleźiska archeologiczne Władysława Litwińczuka i ich znaczenie dla poznania specyfiki osadniczej okolic Suraza. *Podlaskie Zeszyty Archeologiczne* 4, 102–209.
- Pawlata L. 2014. Problematyka badań nad powstaniem i organizacją przestrzeni miejskiej średniowiecznego Drohiczyzna. W: M. Zalewski, M. Zemło (red.), *Małe miasta. Perspektywa archeologiczna*. Acta Collegii Suprasliensis 17. Lublin: Wydawnictwo KUL, 23–78.
- Pawlata L. 2015. Badania archeologiczne na starym mieście w Bielsku Podlaskim na tle wyników dotychczasowych badań. *Biuletyn Konserwatorski Województwa Podlaskiego* 21, 245–279.
- Pela W. 1980a. Czerwone, gm. Kolno, woj. łomżyńskie. *Informator Archeologiczny. Badania rok 1979*, 246–247.
- Pela W. 1980b. Niewiarowo, gm. Trzcianne, woj. łomżyńskie, stanowisko 1. *Informator Archeologiczny. Badania rok 1979*, 172.
- Pela W. 2004. Rola Narwi w dziejach Pułtuska (w świetle źródeł archeologicznych). W: A. Dobroński, W. Grębecka (red.), *Narew w dziejach i współczesności Mazowska i Podlasia*. Łomża: Łomżyńskie Towarzystwo Naukowe im. Wagów, 181–200.
- Perlikowska-Puszkarska U. 1981. Tykocin, woj. białostockie, stan. 1. *Informator Archeologiczny. Badania rok 1980*, 175.
- Perlikowska-Puszkarska U. 1982. Tykocin, woj. białostockie, stan. 1. *Informator Archeologiczny. Badania rok 1981*, 206–207.
- Piasecka K., Piasecki A. 2014. Ceramika naczyniowa. W: H. Karwowska (red.), *Średniowieczne cmentarzysko w Czarnej Wielkiej stan. 1, woj. podlaskie (badania 1951–1978) 2*. Białystok: MPB, 119–160.

- Piątkowska-Małecka J. 2013. *Łowiectwo ssaków na ziemiach polskich od neolitu do okresu wędrówek ludów*. Warszawa: Wydawnictwo IA UW.
- Piątkowska-Małecka J. 2015. *Ssaki w gospodarce mieszkańców średniowiecznego Suraża*. Warszawa. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Piątkowska-Małecka J. 2018. Zwierzęce szczątki kostne z terenu średniowiecznej osady w Surażu, stan. 7/125, gm. loco, pow. białostocki, woj. podlaskie. *Światowit* 13–14 (54–55), Fasc. A/B (2015–2016), 159–174.
- Pirożnikow E. 2014. Lasy jako źródło pożywienia przednówkowego na Podlasiu. *Studia i Materiały CEPL w Rogowie* 16 (38/1), 23–30.
- Pokrovskij F. V. 1895. *Arheologičeskaâ karta Grodnenskoj gubernii*. Viłna: Tipografiâ A. G. Syrkina.
- Polechow S. 2019. Itinerarium wielkiego księcia litewskiego Witolda: 4/5 sierpnia 1392 – 27 października 1430. *Rocznik Lituanistyczny* 5, 9–120.
- Poleski J. 2000. Chronologia i periodyzacja wczesnego średniowiecza w Polsce – osiągnięcia i porażki. W: M. Kobusiewicz, S. Kurnatowski (red.), *Archeologia i prehistoria polska w ostatnim półwieczu. Materiały z Konferencji „Dorobek polskiej archeologii i prehistorii ostatniego półwiecza” w Puszczykowie koło Poznania (27–30 października 1997 r.)*. Prace Komisji Archeologicznej 20, Poznań: Wydawnictwo PTPN, 423–432.
- Poliński D. 1996. *Przemiany w wytwórczości garncarskiej na ziemi chełmińskiej u schyłku wczesnego i na początku późnego średniowiecza*. *Archaeologia Historica Polona* 4. Toruń: UMK, Uniwersyteckie Centrum Archeologii Średniowiecza i Nowożytności.
- Popesko P. 2008. *Atlas anatomii topograficznej zwierząt domowych*. Warszawa: Powszechnie Wydawnictwo Rolnicze i Leśne.
- Poppe D. 1961. Henryk (1366–1393). W: A. Gross, K. Horoch (red.), *Polski Słownik Biograficzny* 9. Wrocław: PAU, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN, 413–414.
- Prochaska A. 1909. Upadek Kiejstuta. *Kwartalnik Historyczny* 23, 493–506.
- Rackevičius G. 2002. *Arbaletas ir lankas Lietuvoje XIII–XVI a.* Vilnius: Pilių Tyrimo Centras „Lietuvos Pilyš”.
- Radoch M. 1999. *Zarys działalności polityczno-dyplomatycznej książąt mazowieckich wobec państwa krzyżackiego w Prusach w latach 1385–1407*. Olsztyn: Wyższa Szkoła Pedagogiczna.
- Radoch M. 2002a. W sprawie daty nadania przez Władysława Jagiełłę ziemi drohickiej księciu mazowieckiemu Januszowi I. W: J. Śliwiński (red.), *Szkice z dziejów kolonizacji Podlasia i Grodzieńszczyzny od XIV do XVI wieku*. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 11–20.
- Radoch M. 2002b. Złоторia w 1393 roku; zniszczenie grodu i porwanie księcia mazowieckiego Janusza I. W: J. Śliwiński (red.), *Szkice z dziejów kolonizacji Podlasia i Grodzieńszczyzny od XIV do XVI wieku*. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 21–27.
- Radoch M. 2005. Kilka uwag o konfliktach na pograniczu litewsko-mazowieckim i litewsko-krzyżackim w latach 1401–1426 (w świetle źródeł krzyżackich). W: J. Śliwiński (red.), *Szkice z dziejów społeczno-gospodarczych Podlasia i Grodzieńszczyzny od XV do XVI wieku*. Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 9–31.
- Radoch M. 2007. Rywalizacja litewsko-mazowiecka o ziemię drohicką (i brzeską) oraz okręg Tykocin i Łopuchowo (wraz ze Złоторią) od XIV wieku do 1425 roku. W: J. Śliwiński (red.), *Puszcze wielkokiążęce na północnym Podlasiu i zachodniej Grodzieńszczyźnie w XV–XVI wieku (podziały, ad-*

- ministracja, służby leśne i wodne). Olsztyn: Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, 133–142.
- Rauhut L. 1956. Sprawozdanie z badań wczesnośredniowiecznego ośrodka metalurgiczno-kowalskiego we wsi Kamionka Nadbużna, pow. Ostrów Mazowiecka. *Wiadomości Archeologiczne* 23 (4), 342–352.
- Rauhut L. 1957. Sprawozdanie z badań wczesnośredniowiecznej osady produkcyjnej we wsi Kamionka Nadbużna, pow. Ostrów Mazowiecka, w 1956 r. *Wiadomości Archeologiczne* 24 (4), 324–336.
- Rauhut L. 1959. Sprawozdanie z badań wczesnośredniowiecznej osady rzemieślniczej we wsi Kamionka Nadbużna, pow. Ostrów Mazowiecka w 1957 r. *Wiadomości Archeologiczne* 26 (1–2), 23–32.
- Rauhut L. 1966. Grodzisko „Okop” we wsi Poryte-Jabłoń, pow. Zambrów. *Wiadomości Archeologiczne* 31 (4), 410–416.
- Rauhut L. 1971. Wczesnośredniowieczne cmentarzyska w obudowie kamiennej na Mazowszu i Podlasiu. *Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne* 1, 435–656.
- Rauhut L., Rauhutowa J., Potemski Cz. 1959–1960. Sprawozdanie z badań wykopaliskowych w Fordonie, pow. Bydgoszcz na grodzisku „Wyszogród” w roku 1958. *Wiadomości Archeologiczne* 26 (3–4), 142–163.
- Rauhut L., Rauhut J., Potemski Cz. 1960. Sprawozdanie z badań wykopaliskowych na grodzisku „Wyszogród” w Fordonie pow. Bydgoszcz w r. 1959. *Wiadomości Archeologiczne* 27 (3), 283–311.
- Rauhutowa J. 1976. *Czersk we wczesnym średniowieczu od VII do XII wieku*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Rączkowski W. 2018. O rzece i grzędawisku: parę refleksji na temat teorii i praktyki studiów osadniczych. W: H. Machajewski (red.), *Archeologia dawnego osadnictwa Wielkopolski*. Poznań: Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków; SNAP, Oddział wielkopolski, 11–29.
- Reczulski Ł. 2013. Rodzime czy obce. Przyczynek do badań nad wczesnośredniowiecznym garncarstwem północnego Podlasia. *Archeologia Historica Polona* 21, 61–77.
- Rębkowski M., Kaczmarek L. 1985. Niewiarowo, gm. Trzcianne, woj. łomżyńskie, stanowisko 1 „Okop”. *Informator Archeologiczny. Badania rok 1984*, 138.
- Rice P. M. 2005. *Pottery analysis: a sourcebook*. Chicago, London: The University of Chicago Press.
- Rodak S. 2014. Średniowieczne podkowy z Niemczy, pow. dzierzoniowski odkryte w latach 1970-1972. *Silesia Antiqua* 49, 63–75.
- Rogosz R. 1983. Obróbka i zastosowanie żelaza. W: E. Cnotliwy, L. Leciejewicz, W. Łosiński (red.), *Szczecin we wczesnym średniowieczu. Wzgórze Zamkowe*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 262–282.
- Romaniuk Z. 1994. Pradzieje Brańska i okolic. *Białostoczczyzna* 36 (4), 3–18.
- Romaniuk Z. 1995. Z dziejów sądownictwa szlacheckiego w ziemi bielskiej od XV do połowy XVI w. *Białostoczczyzna* 39 (3), 56–69.
- Romaniuk Z. 1999. Bielsk w latach 1366–1513 (na tle dziejów regionu). W: Z. Romaniuk (red.), *Bielsk Podlaski. Studia i materiały do dziejów miasta*. Bielsk Podlaski: Miejska Rada Narodowa, 5–30.
- Romaniuk Z. 2002. Kontakty handlowe miast podlaskich z Gdańskiem w XV w. W: M. Zemło (red.), *Małe miasta. Między tradycją a wyzwaniem przyszłości*. Acta Collegii Suprasliensis 2. Supraśl: Collegium Suprasliense, 69–87.

- Romaniuk Z. 2003a. Losy średniowiecznych dokumentów podlaskich z Archiwum Koronnego Krakowskiego. W: M. Kietliński (red.), *Pogranicze polsko-litewsko-białoruskie. Źródła historyczne, stan badań*. Wspólne dziedzictwo ziem północno-wschodnich dawnej Rzeczypospolitej 1. Białystok: APB, 77–83.
- Romaniuk Z. 2003b. Tykocin w XV w. W: M. Zemło (red.), *Małe miasta. Przestrzenie*. Acta Collegii Suprasliensis 3. Supraśl: Collegium Suprasliense, 277–293.
- Romaniuk Z. 2005. Aleksander Józef Stafiński (1899–1968), regionalista, pedagog. W: A. Dobroński (red.), *Słownik biograficzny białostocko-łomżyńsko-suwalski 3*. Białystok: Polskie Towarzystwo Historyczne, Oddział w Białymstoku, 149–152.
- Rospond S. 1984. *Słownik etymologiczny miast i gmin PRL*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Rozenfel'dt R. L. 1997. Keramika. W: B. A. Kolčín, T. I. Makarova (red.), *Drevnáâ Rus'. Byt i kul'tura*. Arheologiâ s drevnejših vremen do srednevekov'â v 20 tomah. Moskva: Nauka, 22–28.
- Rudnicka-Sterna W. 1972. Studia systematyczne nad morfologią i anatomią krajowych ziarniaków rodzaju wiechlina – *Poa L. Monographiae Botanicae 37*, 51–136.
- Rusin K. 1998a. Ślady osadnictwa kultury ceramiki kreskowanej na stanowisku I w Grochach Starych, woj. białostockie (w oparciu o materiał ceramiczny). W: M. Karczewski (red.), *Ceramika zachodnio-bałtyjska od wczesnej epoki żelaza do początku ery nowożytnej. Materiały z konferencji – Białystok, 14-16 maja 1997*. Białystok: Instytut Historii Uniwersytetu w Białymstoku, 87–93.
- Rusin K. 1998b. Wstępne wyniki badań dwóch kurhanów z późnego okresu rzymskiego w Grochach Starych, gm. Poświętne, woj. białostockie. W: J. Ilkaer, A. Kokowski (red.), *20 lat badań w Masłomęczu 1. Weterani*. Lublin: UMCS, 189–209.
- Rzeźnik P. 1995. *Ceramika naczyniowa z Ostrowa Tumskiego we Wrocławiu w X–XI wieku*, Poznań: Wydawnictwo PTPN.
- Sadowska-Topór J. 2016. Studia nad ceramiką z wczesnego i późnego średniowiecza. W: M. Mogielnicka-Urban, J. Urban (red.), *Ze źródeł do archeologii Mazowsza 2. Vetera et nova*. Opracowanie archeologicznych materiałów źródłowych nowymi metodami badawczymi 5. Warszawa: IAE PAN.
- Saganovič G. M. 2001. Prylady pracy i pobytyvâ rečy. Asartyment, typalogiâ, hranalogiâ. W: V. M. Lâuko, Ĩ. U. Ganeckaâ, Ũ. A. Zaâc (red.), *Arheologiâ Belarusi 4. Pomniki XIV–XVIII stst*. Minsk: Nacyânał'naâ akademiâ nauk Belarusi, Ĩnstitut gistoryi, 260–277.
- Samouelian A., Cousin I., Tabbagh A., Bruand A., Richard G. 2005. Electrical resistivity survey in soil science: a review. *Elsevier, Soil and Tillage Research 83*, 173–193.
- Samsonowicz A. 1991. *Łowiectwo w Polsce Piastów i Jagiellonów*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Samsonowicz H. 1994. Dzieje polityczne (połowa XIV – początek XVI w.). W: A. Gieysztor, H. Samsonowicz (red.), *Dzieje Mazowsza do 1526 r.* Warszawa: PWN, 213–243.
- Schramm Z. 1967. Różnice morfologiczne niektórych kości kozy i owcy. *Roczniki Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu 36*, 107–133.
- Schweingruber F. H. 1978. *Microscopic wood anatomy. Structural variability of stems and twigs in recent and subfossil woods from Central Europe*. Birmensdorf: Swiss Federal Institute for Forest, Snow and Landscape Research.
- Semkowicz W. 1930. Hanul, namiestnik wileński (1382–1387) i jego ród. *Ateneum Wileńskie 1–2*, 1–20.
- Serjeantson D. 2009. *Birds*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Serwatka J. 1972. Morfologia i anatomia nasion europejskich gatunków rodzaju *Euphorbia* L. *Monographiae Botanicae* 37, 3–33.
- Serwatka S., Lasota-Moskalewska A. 2008. Archeozoologiczne opracowanie szczątków zwierzęcych pochodzących z zespołu osadniczego w Świątku Strumianach, pow. wysokomazowiecki. W: D. Jaskanis, Świątek. *Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy na północno-wschodnim Mazowszu*. Warszawa: SNAP, Oddział w Warszawie, MPB, 409–418.
- Siuda R. 2015. Opracowanie materiałów kamiennych z Suraża. W: *Suraż i Liškiava – średniowieczne ośrodki władzy na pograniczu Korony Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego, Aneks 8*. Warszawa. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Skrzyńska-Jankowska K. (Skrzyńska K.). 2006. Wczesnośredniowieczne pogranicze polsko-ruskie w dorzeczu środkowego Bugu – główne problemy badawcze. W: H. Karwowska, A. Andrzejewski (red.), *Stan badań archeologicznych na pograniczu polsko-białoruskim od wczesnego średniowiecza po czasy nowożytnie*. Białystok: MPB, GDGAM, Instytut Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego, Grodzieński Państwowy Uniwersytet im. Janki Kupały, 51–62.
- Skrzyński G. 2015. Badania archeobotaniczne makroskopowych szczątków roślinnych oraz pozostałości drewna z średniowiecznego grodu oraz osady w Surażu. W: *Suraż i Liškiava – średniowieczne ośrodki władzy na pograniczu Korony Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego, Aneks 6*. Warszawa. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Skrzyński G. 2018. Człowiek – środowisko w świetle interpretacji paleoekologicznych danych archeobotanicznych z wybranych stanowisk archeologicznych. *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej* 66 (2), 199–205.
- Słownik geograficzny. 1890. *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* 11. B. Chlebowski, W. Walewski, F. Sulimierski (red.), Warszawa: Nakładem W. Walewskiego, druk „WIEKU”.
- Sobieszczak P. 2020. Rozwój społeczno-gospodarczy Suraża w okresie dwudziestolecia międzywojennego. W: J. Dobrzyński (red.), *Juchnowieckie szeptki o historii 4*. Juchnowiec Kościelny: Gminna Biblioteka Publiczna w Juchnowcu Kościelnym, 99–160.
- Sokół M., Wróbel W. 2010. *Kościół i parafia pw. Bożego Ciała w Surażu. Monografia historyczna do 1939 r.* Białostockie Studia Historyczno-Kościelne VI. Suraż: Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury.
- Stabrowska D. 2015. Badania przedlokacyjnej struktury osadniczej. W: J. Słyk, S. Wrona (red.), *Informacyjne środowisko rekonstrukcji. Przedlokacyjna struktura osadnicza w Pułtusk w XIII–XIV wieku*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Politechniki Warszawskiej, 37–63.
- Stafiński A. 1937b. *Z przeszłości Suraża*. Białystok: Polskie Towarzystwo Krajoznawcze.
- Stankiewicz U. 1983. Tykocin, woj. białostockie. *Informator Archeologiczny. Badania rok 1982*, 230–231.
- Stankiewicz U. 1994. Wczesnośredniowieczny Zespół Grodowy w Brańsku. Wstępne wyniki badań archeologicznych. *Białostoczczyzna* 36 (4), 82–97.
- Stankiewicz U. 1997. Wyniki badań archeologicznych wczesnośredniowiecznego osadnictwa grodowego w Brańsku gm. Brańsk woj. białostockie. W: *Slavânskij srednevekovij gorod. Trudy VI Meždunarodnogo kongressa slavânskoj arheologii 2, Novgorod 26-31 avgusta 1996*. Moskwa: Rossijskaâ akademiâ nauk, Institut arheologii, 361–370.
- Stankiewicz U. 2006. Sprawozdanie z badań wykopaliskowych wczesnośredniowiecznego grodziska w Trzciance, gm. Janów, pow. Sokółka, woj. podlaskie. *Podlaskie Zeszyty Archeologiczne* 2, 94–100.

- Stankiewicz U. 2009. Militaria z wczesnośredniowiecznego grodziska w Trzciance, pow. Sokółka. *Podlaskie Zeszyty Archeologiczne* 5, 97–114.
- Stolyarova E. 2016. Glass in ancient and medieval Eastern Europe as evidence of international contacts. *Archeologia Polski* 61, 191–212.
- Strzyż P. 2006. *Uzbrojenie we wczesnośredniowiecznej Małopolsce*. Acta Archaeologica Lodziensia 52. Łódź: Łódzkie Towarzystwo Naukowe.
- Supryn M. 1975. Półmajolikowa ceramika z Jarosławia. *Wiadomości Archeologiczne* 40 (2), 239–264.
- Szpunar A., Glinianowicz M. 2006. Uzbrojenie późnośredniowieczne z zamku w Czchowie w Małopolsce. *Acta Militaria Mediaevalia* 2, 137–188.
- Szybowski S. 2005. Przynależność terytorialna ziemi drohickiej i powiatu goniądzkiego w końcu XIV i na początku XV w. W: A. Paner, A. Kłoczyński, K. M. Kowalski (red.), *Hortus imaginum. Studia historyczne dedykowane pamięci profesora Stanisława Mielczarskiego*. Gdańsk: Muzeum Archeologiczne w Gdańsku, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 225–238.
- Szychowska-Krąpiec E., Krąpiec M. 2013. Wyniki analizy dendrochronologicznej próbek drewna i węgla drzewnych ze stan. Suraz 1. Kraków. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Szymański W. 1971. *Sprawozdanie z badań sondażowych na stanowisku Bielsk „Łysa Górka” w 1971 roku*. Warszawa. Maszynopis w archiwum MPB.
- Szymański W. 1976. Komunikat o wynikach sondażowych badań grodzisk w Bielsku Podlaskim i we Wnorach-Wypychach, gm. Kulesze Kościelne. *Rocznik Białostocki* 13, 501–505.
- Ścibior J. M. 2008. Zespół monet arabskich – dirhemów znalezionych w Trzciance, pow. Sokółka. *Podlaskie Zeszyty Archeologiczne* 4, 210–222.
- Śnieżko A. 2000. *Wydobył z ziemi gród, o którym nikt nie wiedział. Wspomnienie o Józefie Jodkowskim*. Prace Białostockiego Towarzystwa Naukowego 45. Białystok: Białostockie Towarzystwo Naukowe.
- Świątkiewicz P. 2010. Militaria ze średniowiecznego grodziska w Raciążu. *Acta Militaria Mediaevalia* 6, 7–92.
- Świątkiewicz P. 2014. Nie tylko o militariach z grodziska w Białogardzie, pow. łęborski. *Acta Militaria Mediaevalia* 10, 21–41.
- Teichert M. 1969. Osteometrische Untersuchungen zur Berechnung der Wiederristhöhe bei vor- und frühgeschichtlichen Schweinen. *Kühn Archiv* 83, 237–292.
- Teichert M. 1975. *Osteometrische Untersuchungen zur Berechnung der Wiederristhöhe bei Schafen*. W: A. T. Clason (red.), *Archaeozoological Studies*. Amsterdam: North-Holland Publishing Company/Elsevier, 51–69.
- Teterycz-Puzio A. 2010. Książęta mazowieccy wobec państwa litewskiego w XIII wieku – walka czy współpraca? *Zapiski Historyczne* 75 (1), 7–29.
- Tęgowski J. 1999. *Pierwsze pokolenia Giedyminowiczów*. Biblioteka Genealogiczna 2. Poznań, Wrocław: Wydawnictwo Historyczne.
- Tęgowski J. 2004. Stosunki wielkiego księcia litewskiego Zygmunta Kiejstutowicza z książętami mazowieckimi (1432–1440). *Annales Academiae Paedagogicae Cracoviensis* 21. *Studia historica* 3, 45–57.
- Tęgowski J. 2009/2010. Okoliczności wstąpienia na tron halicko-wołyński Piasta mazowieckiego Bolesława Trojdenowica (nieznane dokumenty ruskie z XIV wieku). *Studia Podlaskie* 18, 313–328.

- Tęgowski J. 2011. Garść uwag o urzędnikach województwa wileńskiego XIV–XVIII wieku. W: *Studia z dziejów państwa i prawa polskiego* 14. Kraków, Lublin, Łódź: Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, 19–29.
- Themistocleous K., Mettas C., Evagorou E., Hadjimitsis D. 2019. The use of UAVs and photogrammetry for the documentation of cultural heritage monuments: the case study of the churches in Cyprus. W: *Earth Resources and Environmental Remote Sensing/GIS Applications X*, 241–72. International Society for Optics and Photonics, <https://doi.org/10.1117/12.2533056> (dostęp 24.01.2020).
- Théry-Parisot I., Chabal L., Chrzavzez J. 2010. Anthracology and taphonomy, from wood gathering to charcoal analysis. A review of the taphonomic processes modifying charcoal assemblages, in archaeological contexts. *Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology* 291, 142–153.
- Tomek T. 2015a. *Ptaki w gospodarce mieszkańców średniowiecznego Suraża*. Warszawa. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Tomek T. 2015b. Szczątki ptaków. W: M. Bis, W. Bis (red.), *Tykocin – zamek nad Narwią (XV–XVIII w.). Badania archeologiczne w latach 1961–1963 i 1999–2007*. Vetera et nova. Opracowanie źródeł archeologicznych z zasobów IAE PAN nowymi metodami badawczymi 4. Warszawa: IAE PAN, 363–367.
- Tomek T., Bocheński Z. M. 2000. *The comparative osteology of European corvids (Aves: Corvidae), with a key to the identification of their skeletal elements*. Kraków: Institute of Systematics and Evolution of Animals Polish Academy of Sciences.
- Tomek T., Bocheński Z. M. 2009. *A key for the identification of domestic bird bones in Europe: Galliformes and Columbiformes*. Kraków: Institute of Systematics and Evolution of Animals Polish Academy of Sciences.
- Tomenčuk B. 2006. *Arheologija nekropoliv Galiča i Galick'koï zemli. Oderžavljenâ. Hričtîanizaciâ*. Ivano-Frankivs'k: Prikarpat's'kij nacional'nij uniwersitet im. V. Stefanika, Ivano-Frankivs'kij kraëznavčij muzej.
- Trusaŭ A. A., Sobal' V. E., Zdanovič J. I. 1993. *Stary Zamak u Grodne XI–XVIII stst. Gistoryka-arhealogičny narys*. Minsk: Navuka i Tehnika.
- Trzeciecki M. 2015. Mazowsze w XIII wieku – spojrzenie archeologa. *Fontes Archaeologici Posnanienses* 51, 149–166.
- Trzeciecki M. 2016. *Ceramika płocka między XI a XIX wiekiem. Studium archeologiczne*. Warszawa: Wydawnictwo IAE PAN.
- Trzeciecki M. 2017. Ceramika późnośredniowieczna z badań na placu Zamkowym w Warszawie. W: Z. Polak, K. Meyza (red.), *Między miastem a dworem. Badania archeologiczne placu Zamkowego w Warszawie w latach 1977–1983. Część 1. Archeologia dawnej Warszawy* 4. Warszawa: Muzeum Warszawy, 215–251.
- Trzeciecki M. 2018. Grody „plemienne” i „wczesnopaństwowe” na Mazowszu (IX–XI w.). Stan badań, problematyka i możliwości interpretacji. *Historia Slavorum Occidentis* 2 (17), 42–67.
- Trzeciecki M., Affelski J. 2017. Osadnictwo wczesnośredniowieczne i z okresu nowożytnego na stanowisku nr 4 w Zambrzycach Starych, gm. Rutki, woj. podlaskie. *Raport* 12, 169–197.
- Tyszkiewicz J. 1974. *Mazowsze północno-wschodnie we wczesnym średniowieczu. Historia pogranicza nad górną Narwią do połowy XIII w.* Prace Mazowieckiego Ośrodka Badań Naukowych 26, Warszawa: PWN.

- Tyszkiewicz J. 2003. *Geografia historyczna Polski w średniowieczu. Zbiór studiów*. Warszawa: Wydawnictwo DiG.
- Urzednicy centralni. 1994. *Urzednicy centralni i dygnitarze Wielkiego Ksiestwa Litewskiego XIV–XVIII wieku*. H. Lulewicz, A. Rachuba (oprac.), Kórnik: Biblioteka Kórnicka.
- Urzednicy Podlascy. 1994. *Urzednicy Podlascy XIV–XVIII w. Spisy*. E. Dubas-Urwanowicz, W. Jarmolik, M. Kulecki, J. Urwanowicz (oprac.), Kórnik: Biblioteka Kórnicka.
- Voronin N. N. 1954. *Drevnee Grodno (po materialam arheologičeskikh raskopok 1932–1949 gg.)*. Materialy i issledovaniâ po arheologii SSSR 41. Materialy i issledovaniâ po arheologii drevneruskikh gorodov 3. Moskva: Izdatel'stvo Akademii Nauk SSSR.
- Wachowski K. 1977. Chronologia i funkcja tzw. szpil pierścieniowatych w świetle znalezisk na Ostrówku w Opolu. *Archeologia Polski* 22 (1–2), 446–454.
- Wachowski K. 1982. Średniowieczna broń miotająca na Śląsku w świetle znalezisk z Ostrówka w Opolu. *Archeologia Polski* 27, 167–202.
- Wachowski K. 1999. Militaria. W: C. Buško, J. Piekalski (red.), *Ze studiów nad życiem codziennym w średniowiecznym mieście. Parcele przy ulicy Więziennej 10-11 we Wrocławiu*. Wratislavia Antiqua. Studia z dziejów Wrocławia 1. Wrocław: Uniwersytet Wrocławski, Instytut Archeologii, 183–186.
- Wajda S. 2014. Wyroby szklane. W: H. Karwowska (red.), *Średniowieczne cmentarzysko w Czarnej Wielkiej stan. 1, woj. podlaskie (badania 1951-1978) 2*. Białystok: MBP, 57–103.
- Walicka E. 1957. Wczesnośredniowieczna osada w miejscowości Mogielnica, pow. Sokołów. *Wiadomości Archeologiczne* 19 (4), 360–366.
- Waszczuk K. 1999. *Analiza zwierzęcych szczątków kostnych z wczesnośredniowiecznego stanowiska Bielsk Podlaski, ulica Zamkowa, województwo podlaskie*. Warszawa. Maszynopis pracy magisterskiej w archiwum IA UW.
- Wawrzyniak J., Budziszewski J., Jakubczak M., Rutyna M., Szlązak R., Szubski M., Urbańczyk P. 2017. Dziedzictwo kulturowe Puszczy Białowieskiej – wstępne rozpoznanie. W: J. Wysocki (red.), *Konserwacja zapobiegawcza środowiska 4. Dziedzictwo kulturowe w lasach*. Archaeologica Hereditas 8. Warszawa, Zielona Góra: Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Wydawnictwo Fundacji Archeologicznej, 193–200.
- Ważny T. 2004. *Analiza dendrochronologiczna drewna z Suraża, woj. podlaskie*. Toruń. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Wierzbicki J. 1999. *Łupawski mikroregion osadniczy ludności pucharów lejkowatych*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Wieserowa A. 1967. Wczesnośredniowieczne szczątki zbóż i chwastów z Przemyśla. *Folia Quaternaria* 28, 1–16.
- Wilson D. R. 2000. *Air Photo Interpretation for Archaeologists*. Gloucestershire: Tempus.
- Wiśniewski J. 1957. Rec. W sprawie badań nad pograniczem Jaćwieży (Aleksander Kamiński, *Z badań nad pograniczem polsko-rusko-jaćwieskim w rejonie rzeki Sliny*, „Wiadomości Archeologiczne” t. XXIII, z. 2, Warszawa 1956, s. 131–168). *Przegląd Historyczny* 48 (2), 319–326.
- Wiśniewski J. 1964. Rozwój osadnictwa na pograniczu polsko-rusko-litewskim od końca XIV do połowy XVII w. *Acta Baltico-Slavica* 1, 115–135.
- Wiśniewski J. 1977. Osadnictwo wschodniej Białostoczczyzny: geneza, rozwój oraz zróżnicowanie i przemiany etniczne. *Acta Baltico-Slavica* 11, 7–80.

- Włodarski B. 1936. Rola Konrada I księcia mazowieckiego w stosunkach polsko-ruskich. *Archiwum Towarzystwa Naukowego we Lwowie, Wydział II Historyczno-Filozoficzny* 19 (2). Lwów: nakładem Towarzystwa Naukowego we Lwowie, 85–138.
- Włodarski B. 1959. Problem jaćwiński w stosunkach polsko-ruskich. *Zapiski Historyczne* 24 (2–3) (1958–1959), 7–35
- Włodarski B. 1966. *Polska i Ruś 1194–1340*. Warszawa: PWN.
- Woelfle E. 1967. *Vergleichend morphologische Untersuchungen an Einzelknochen des postcranialen Skeletts in Mitteleuropa vorkommender Enten, Halbänse und Säger*. Inaugural-Dissertation der Tierärztlichen Fakultät der Ludwig-Maximilians-Universität München. München: Institut für Palaeoanatomie, Domestikationsforschung und Geschichte der Tiermedizin der Universität München.
- Wojciechowski T. 1989. Znaleziska fragmentów kusz na ziemiach polskich. *Kwartalnik Historii Kultury Materialnej* 37 (3–4), 481–496.
- Wolff A. 1929. *Metryka Mazowiecka. Układ pierwotny, sposób rejestracji*. Rocznik Komisji Historycznej 1 (3). Warszawa: Towarzystwo Naukowe Warszawskie.
- Wolff A. 1975. Jura Masoviae terrestria. *Kwartalnik Historyczny* 82 (1) 120–131.
- Wolff J. 1885. *Senatorowie i dygnitarze Wielkiego Księstwa Litewskiego 1386–1795*. Kraków: w drukarni Wł. L. Anczyca i Spółki, pod zarządkiem Jana Gadowskiego.
- Wołkowycki D., Banaszuk P. 2010. W górę Narwi. Krajobraz i środowisko przyrodnicze jednej z ostatnich dużych rzek Polski o dolinie użytkowanej ekstensywnie. W: A. Obidziński (red.), *Z Mazowsza na Polesie i Wileńszczyznę. Zróżnicowanie i ochrona szaty roślinnej pogranicza Europy Środkowej i Północno-Wschodniej. Monografia sesji terenowych LV Zjazdu Polskiego Towarzystwa Botanicznego Planta in vivo, in vitro et in silico, Warszawa, 6–12 września 2010*. Warszawa: Polskie Towarzystwo Botaniczne – Zarząd Główny, 253–267.
- Wójcik A. 2004. Cmentarzysko wczesnośredniowieczne w Smolugach w woj. podlaskim. W: Z. Kobyliński (red.), *Hereditatem cognoscere. Studia i szkice dedykowane Profesor Marii Miśkiewicz*. Warszawa: Wydział Nauk Historycznych i Społecznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, PMA, IA UW, 254–258.
- Wójcik A. 2013. *Wczesnośredniowieczne naczynia typu drohiczyńskiego. Próba charakterystyki produkcji*. Warszawa. Maszynopis pracy doktorskiej w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Wójcik A. 2014. Z badań nad naczyniami typu drohiczyńskiego. W: M. Zalewski, M. Zemło (red.), *Małe miasta. Perspektywa archeologiczna. Acta Collegii Suprasliensis* 17. Lublin, Supraśl: Wydawnictwo KUL, 79–91.
- Wróbel M. 2015. *Rola Piszczewa w najstarszych dziejach Suraża w świetle źródeł archiwalnych i dotychczasowych badań historycznych*. Białystok. Maszynopis w archiwum IAE PAN w Warszawie.
- Wróbel M. 2016. Kościół parafialny w Surażu i jego wyposażenie w świetle szesnastowiecznych inventarzy. W: M. Zemło (red.), *Małe miasta. Osobliwości. Acta Collegii Suprasliensis* 21. Lublin, Sędziszów Małopolski, Supraśl: Wydawnictwo KUL, 225–245.
- Zajązkowski S. 1926. Przymierze polsko-litewskie 1325 r. *Kwartalnik Historyczny* 40, 567–617.
- Zajązkowski S. 1929. W sprawie zajęcia Podlasia przez Giedymina. *Ateneum Wileńskie* 6, 1–7.
- Zajązkowski S. 1936. Najdawniejsze osadnictwo polskie na Podlasiu. *Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych* 5, 13–44.

- Zarzycki K., Trzcńska-Tacik H., Różański W., Szelaż Z., Wołek J., Korzeniak U. 2002. *Ecological indicator values of vascular plants of Poland = Ekologiczne liczby wskaźnikowe roślin naczyniowych Polski*. Kraków: W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences.
- Zawadzka-Antosik B. 1968. Badania grodziska wczesnośredniowiecznego w miejscowości Serock, pow. Nowy Dwór Mazowiecki. *Wiadomości Archeologiczne* 33 (3–4), 362–367.
- Zeder M. A., Lapham H. A. 2010. Assessing the reliability of criteria used to identify postcranial bones in sheep, Ovis, and goats, Capra. *Journal of Archaeological Science* 37 (11), 2887–2905.
- Zieleniewski J. 1990. Powstanie i rozwój układu przestrzennego Bielska Podlaskiego w XIV–XVIII w. *Studia Podlaskie* 1, 47–70.
- Zoll-Adamikowa H. 1971. Próba periodyzacji wczesnośredniowiecznych praktyk pogrzebowych w Polsce. *Archeologia Polski* 16 (1/2), 541–556.
- Zoll-Adamikowa H. 1979. *Wczesnośredniowieczne cmentarzyska ciałopalne Słowian na terenie Polski. Cz. II. Analiza. Wnioski*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN.
- Zoll-Adamikowa H. 1996. Wczesnośredniowieczny obrządek pogrzebowy a zróżnicowanie etniczne na pograniczu polsko-ruskim. W: M. Parczewski, S. Czopek (red.), *Początki sąsiedztwa. Pogranicze polsko-rusko-słowackie w średniowieczu. Materiały z konferencji – Rzeszów 9–11.V.1995*. Rzeszów: Muzeum Okręgowe w Rzeszowie, Instytut Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, 81–91.
- Zvâruga Â. G. (Zverugo J. G.). 2000. Rêčavy inventar. W: P. F. Lysenka (red.), *Arheologiâ Belarusi* 3, *Sârêdnevâkovy peryâd (IX–XII stst.)*, Minsk: Nacyânal'naâ akademiâ nauk Belarusi, Īnstytut gîstoryi, 370–423.
- Zverugo J. G. (Zvâruga Â. G.). 1975. *Drevnij Volkovysk X–XIV vv*. Minsk: Izdatel'stvo „Nauka i tehnika”.
- Żak J. 1960. O pochodzeniu „szpil” pierścieniowatych na ziemiach polskich. *Slavia Antiqua* 7, 407–442.
- Żebrowski T. 2006. Kościół (X–XIII w.). W: H. Samsonowicz (red.), *Dzieje Mazowsza* 1. Pułtusk: Akademia Humanistyczna im. A. Gieysztora, 161–195.

Źródła internetowe

- <http://mikrokofter.de>. 2019. „MikroKopter • Universelle UAV Lösung” (dostęp 23.06.2019).
- <https://www.agisoft.com/>. 2020. „Agisoft Metashape” (dostęp 24.01.2020).

